

2023. GADA KORPORATĪVĀS SOCIĀLĀS ATBILDĪBAS ZIŅOJUMS

Apvienoto Nāciju programmas
Global Compact progresu ziņojums

ANO *Global Compact* 10 vērtības

CILVĒKTIESĪBAS

- Princips 1 Uzņēmumam ir jāatbalsta un jārespektē starptautiski pasludinātās cilvēktiesības; un
- Princips 2 ir jābūt drošam, ka tas nav iesaistījies cilvēktiesību ļaunprātīgā izmantošanā.

DARBASPĒKS

- Princips 3 Uzņēmumam ir jāgarantē biedrošanās brīvība un jāatzīst efektīvā kolektīvā pārrunu procedūra;
- Princips 4 jāgarantē visu formu piespiedu un obligātā darba izslēgšana;
- Princips 5 jāgarantē bērnu piespiedu darba likvidēšana; un
- Princips 6 jāizslēdz nodarbinātības un profesijas diskriminācija.

VIDE

- Princips 7 Uzņēmumam ir jāatbalsta piesardzības pasākumi attiecībā uz izaicinājumiem, kas skar vidi;
- Princips 8 jāuzņemas iniciatīvas veicināt lielāku atbildību pret vidi; un
- Princips 9 jāveicina videi draudzīgu tehnoloģiju attīstība un izplatība.

PRETKORUPCIJA

- Princips 10 Uzņēmumam ir jāveic pasākumi pret visām korupcijas formām, tai skaitā pret izspiešanu un kukuļdošanu.

Akciju sabiedrība "Gasó"

Reģistrācijas vieta	Rīga, Latvija
Reģistrēts	2017. gada 1. decembrī Komercreģistrā
Reģistrācijas numurs	40203108921
Adrese	Vagonu iela 20, Rīga, Latvija, LV-1009
Interneta mājaslapa	www.gaso.lv

Saīsinājumi

Akciju sabiedrība "Gasó"	GASO
Apvienoto Nāciju Organizācija	ANO
Korporatīvā sociālā atbildība	KSA
Pārvades sistēmas operators	PSO
Sadales sistēmas operators	SSO

Kontaktpersona

Vinsents Makaris
Korporatīvās pārvaldības atbilstības vadītājs
t.+371 67 369 144, vinsents.makaris@gaso.lv

Ziņojums

Ziņojums sagatavots par dabasgāzes sadales sistēmas operatora GASO darbību 2023. gadā. Atsevišķiem rādījumiem ir koriģēti vēsturiskie dati, uzlabojot datu precizitāti. Ziņojumā grafiskā informācija tiek sniegta par piecu gadu periodu, ja vien ziņojuma sagatavošanas brīdī ir pieejami statistikas dati par apskatāmo periodu.

Ziņojums nav daļa no GASO vai koncerna konsolidētā gada pārskata un nav ziņojums, kurš būtu sagatavots saskaņā ar Eiropas Savienības Korporatīvās ilgtspējas ziņošanas direktīvu.

Ziņojums sagatavots atbilstoši ANO programmas *Global Compact* vadlīnijām (www.unglobalcompact.org). Ziņojuma sagatavošanā tai skaitā izmantots *Global Compact* pašnovērtējuma rīks. GASO ir gatavojis ziņojumus atbilstoši *Global Compact* vadlīnijām katru gadu kopš pirmā ziņojuma 2018. gadā (par 2017. gadu).

Ziņojums sagatavots elektroniski, un tas ir pieejams ANO *Global Compact* interneta vietnē ziņojumu datubāzē un GASO interneta vietnē sadaļā "Par uzņēmumu".

Ziņojums izskatīts un apstiprināts GASO valdē 2024. gada 14. martā, Valdes sēdes protokols Nr.11 (2024).

SATURS

GASO atbalsts ANO <i>Global Compact</i> deklarētajām vērtībām.....	5
Support by GASO for the values declared by the UN Global Compact	6
IEVADS.....	7
CILVĒKTIESĪBAS	9
DARBINIEKU VESELĪBA UN DROŠĪBA	9
DARBA LAIKS, ATALGOJUMS UN PROMBŪTNES	12
TAISNĪGA ATTIEKSME.....	15
PRIVĀTUMS UN DATU AIZSARDZĪBA	16
TĪKLU ATTĪSTĪBAS IETEKME UZ APKĀRTĒJIEM IEDZĪVOTĀJIEM	18
DABASGĀZES BĪSTAMĪBA	19
VALSTU SPECIFISKIE RISKI	21
DARBINIEKI	24
ARODBIEDRĪBAS.....	24
PIESPIEDU UN BĒRNU DARBASPĒKS.....	25
DISKRIMINĀCIJAS NOVĒRŠANA	26
VIDE.....	28
AVĀRIJU NOVĒRŠANA UN TĪKLU DROŠĪBA	28
IETEKME UZ VIDĪ	31
TEHNOLOĢIJAS	49
PRETKORUPCIJA	53
UZŅĒMUMA KULTŪRA, PROCEDŪRAS UN PASĀKUMI.....	53

GASO atbalsts ANO *Global Compact* deklarētajām vērtībām

Cienījamie darbinieki, klienti, sadarbības partneri un citas puses, ar kurām mēs ikdienā saskaramies savā darbā!

GASO ir sagatavojis savu septīto Korporatīvās sociālās atbildības ziņojumu, kas vienlaikus ir integrēts ar ANO programmas *Global Compact* progresa ziņojumu.

GASO vārdā apliecinu, ka uzņēmums pilnībā atbalsta ANO *Global Compact* ietvertās vērtības cilvēktiesību, darba tiesību, vides un pretkorupcijas jautājumos. GASO apņemas publicēt integrēto ziņojumu katru gadu. Ņemot vērā to, ka GASO darbības tirgus ir Latvija, ziņojums tiek gatavots latviešu valodā.

GASO kā organizācija atbalsta ANO Vispārējā cilvēktiesību konvencijā, Eiropas Cilvēktiesību konvencijā, Starptautiskās darbaspēka organizācijas Deklarācijā par fundamentālajiem darba principiem un tiesībām un Eiropas Savienības vides politikās ietvertos principus. GASO iestājas pret korupciju visās tās izpausmes formās.

2023. gadā GASO turpināja iepriekšējā gadā uzņemto kursu uz siltumenerģijas un elektroenerģijas patēriņa samazināšanu, kā rezultātā 2023. gadā GASO darbībā tika patērēts vismazākais enerģijas daudzums kopš tā izveides un kas rezultējās ar zemāko CO₂ emisiju apjomu jomās, kas skar paša saražoto siltuma, aukstuma un elektroenerģiju. Cilvēktiesību, darba tiesību un pretkorupcijas jomās nekādu būtisku izmaiņu nebija – šīs jomas ir stabilas un neuzrāda nepieciešamību pēc tūlītējām būtiskām izmaiņām. Nevienā no jomām netika konstatēti pārkāpumi.

GASO savā ziņojumā skaidro galvenos riskus, veiktos pasākumus un veic pasākumu ietekmes novērtējumu. Ziņojums ir cieši saistīts ar citiem GASO dokumentiem, kuros ir integrētas ANO *Global Compact* ietvertās vērtības, piemēram, Darbinieku ētikas kodeksu un Uzņēmējdarbības ētikas kodeksu. Tādējādi GASO iedzīvina vērtības ikdienas darbā.

GASO publisko ziņojumu uzņēmuma mājaslapā www.gaso.lv un ANO *Global Compact* datubāzē, nodrošinot informācijas nokļūšanu pie saistītājām pusēm. Ziņojums nav daļa no GASO vai koncerna konsolidētā gada pārskata un nav ziņojums, kurš būtu sagatavots saskaņā ar Eiropas Savienības Korporatīvās ilgtspējas ziņošanas direktīvu.

Mēs apņemamies arī turpmāk uzlabot GASO darbību ziņojumā apskatīto jautājumu ietvarā, kā arī turpināt integrēt ANO *Global Compact* vērtības uzņēmuma lēmumos un rīcībā.

AS "Gaso"

Valdes priekšsēdētāja

Ilze Pētersone-Godmane

Support by GASO for the values declared by the UN Global Compact

Dear employees, customers, partners and other parties who we interact with in daily work!

GASO has prepared its seventh Corporate social responsibility report, integrated with the UN Global Compact progress report.

On behalf of the GASO I hereby confirm that the company is fully supportive of the values encompassed by the UN Global Compact in respect of human rights, labour, environment, and anti-corruption. GASO commits to publish the integrated report every year. As the market of GASO is Latvia, the report is drawn up in Latvian.

GASO as organisation supports the principles contained by the UN Universal Declaration of Human Rights, the European Convention on Human Rights, the International Labour Organisation's Declaration on Fundamental Principles and Rights at Work, and the environmental policies of the European Union. GASO stands against corruption in all its forms.

In 2023, GASO continued the course taken in the previous year to reduce heat energy and electricity consumption, as a result of which in 2023 GASO's operations consumed the lowest amount of energy since its creation and which resulted in the lowest amount of CO₂ emissions in areas related to self-produced heat, cold and electricity. There were no significant changes in the areas of human rights, labor rights and anti-corruption – these areas are stable and do not show the need for immediate significant changes. No violations were found in any of the areas.

In its report GASO explains the main risks and the measures taken and makes an assessment of the impact of the measures. The report is closely linked to other documents of GASO where the values of the UN Global Compact are integrated, such as the Employees' Code of Conduct and the Business Code of Conduct. Thus, GASO puts the values in daily practice.

GASO publishes the report on the company's website www.gaso.lv and the UN Global Compact database to make the information available to the related parties. The report is not part of GASO's or the group's consolidated annual report and is not a report prepared in accordance with the European Union's Corporate Sustainability Reporting Directive.

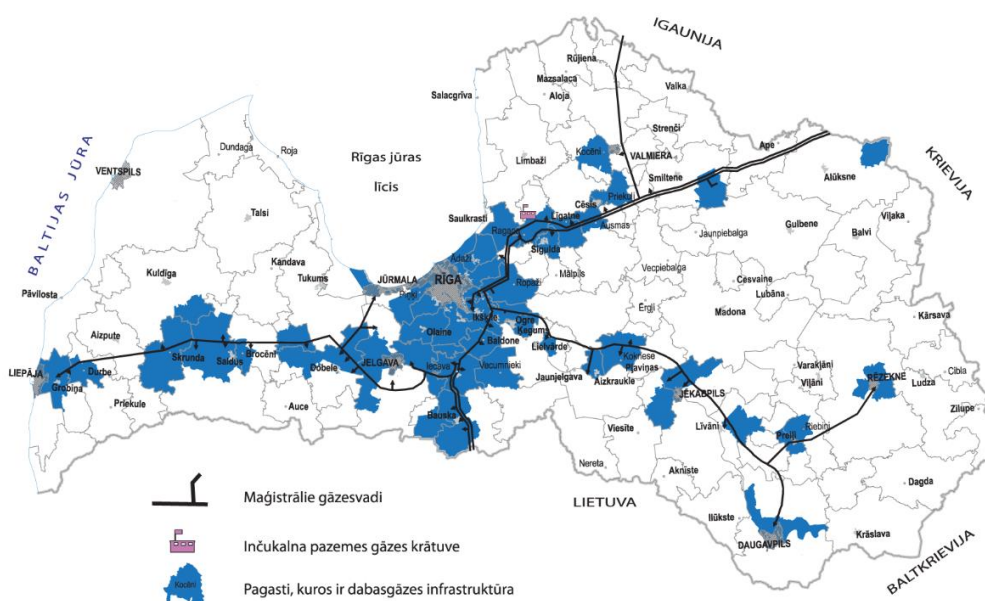
We commit to continue improving the operation of GASO within the framework of the issues covered by the report and further integrate the values of the UN Global Compact in the company's decisions and action.

JSC Gaso
Chairwoman of the Board

Ilze Pētersone-Godmane

Dabasgāzes apgāde un GASO

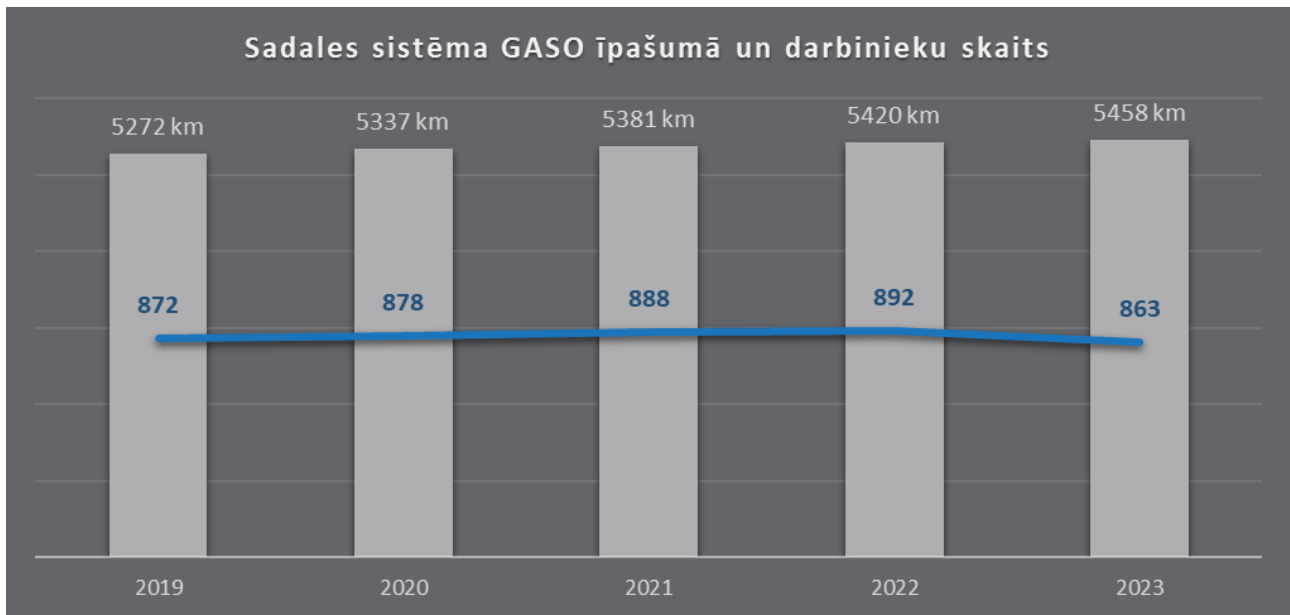
GASO ir vienīgais sadales sistēmas operators Latvijā. Kartē ir redzamas pilsētas un pagasti, kuros ir dabasgāzes infrastruktūra. Dabasgāzes infrastruktūra ir pieejama pilsētās un pagastos, kuros dzīvo vairāk nekā puse no visiem Latvijas iedzīvotājiem.¹

Dabasgāzes apgādi Latvijā nodrošina vairāki tirgus dalībnieki ar dažādām funkcijām. Dabasgāzes importu un pārdošanu dabasgāzes lietotājiem nodrošina dabasgāzes tirdzniecības uzņēmumi, dabasgāzes pārvadi starp valstīm un Latvijas reģioniem, kā arī dabasgāzes uzglabāšanu Inčukalna pazemes gāzes krātuvē nodrošina AS "Conexus Baltic Grid", savukārt dabasgāzes piegādi no pārvades sistēmas līdz galalietotājiem nodrošina sadales sistēmas operators GASO.

Sadales sistēmā strādā lielākā daļa no kopējās gāzapgādes sistēmas darbiniekiem, un sadales sistēmas gāzesvadu garums aptuveni četrkārt pārsniedz pārvades sistēmas kopējo garumu. 2023. gada beigās GASO bija 371 tūkstošis dabasgāzes sadales sistēmas lietotāju.

¹ Centrālā statistikas pārvalde

Latvijas kopējais cilvēktiesību un attīstības stāvoklis

Latvija ir ratificējusi Vispārējo cilvēktiesību deklarāciju, Starptautisko paktu par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām, Starptautisko paktu par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām un citus ANO pamatlīgumus. Latvija arī ir ratificējusi visas Starptautiskās Darba organizācijas pamatkonvencijas un prioritārās pārvaldības konvencijas, kā arī virkni tehnisko dokumentu. Tādējādi jau Latvijas normatīvajā regulējumā ir plaši ietvertas starptautiskās prasības, un uzņēmumiem, ievērojot likumos ietvertās normas, ir iespēja vismaz iekšējā tirgū pilnībā atbilst ANO definētajiem korporatīvās sociālās atbildības (turpmāk – KSA) standartiem.

Latvija kopš 2004. gada ir Eiropas Savienības dalībvalsts, tādēļ uz to attiecas arī Eiropas Savienības regulējums. Kopš 2016. gada Latvija ir arī Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (OECD) dalībniiece.

Atbilstoši ANO Attīstības programmas veiktajam Cilvēku attīstības ziņojumam² Latvija ieņem 39. vietu pasaulē starp attīstītākajām valstīm, esot ļoti augsti attīstītu valstu grupā.

Sūdzības par KSA ziņojumā ietvertajiem jautājumiem

GASO sūdzību un priekšlikumu izskatīšanas noteikumi paredz kārtību, kā izskatīt sūdzības par klientu un iedzīvotāju cilvēktiesību pārkāpumiem, korupciju, darba un cilvēktiesībām darba vietā, aptverot visas KSA ziņojumā ietvertās tēmas. Ieviestā kārtība nodrošina kvalitatīvu sūdzību uzskaiti, kas tiek izmantota KSA ziņojumā pie galvenajiem indikatoriem.

Korporatīvā sociālā atbildība

Ar KSA mēs saprotam sistemātisku procesu, kurā GASO izvērtē savas darbības ietekmi uz vidi, darbiniekiem, klientiem, uzņēmējdarbību un sabiedrību kopumā, un kurā GASO nosaka darbības principus, kuri izriet no GASO ietekmes izvērtējuma un vērtībām. Sistemātiski KSA procesi veicina uzņēmuma pozitīvu reputāciju un darbinieku apmierinātību, samazina uzņēmējdarbības riskus un palielina uzņēmuma vērtību.

² <http://hdr.undp.org>

CILVĒKTIESĪBAS

Princips 1 Uzņēmumam ir jāatbalsta un jārespektē starptautiski pasludinātās cilvēktiesības; un

Princips 2 ir jābūt drošam, ka tas nav iesaistījies cilvēktiesību ļaunprātīgā izmantošanā.

GASO pilnībā ievēro Latvijas un Eiropas Savienības regulējumu, kas atbilst augstiem cilvēktiesību standartiem. Papildus tam GASO veic vairākus citus pasākumus, piemēram, izvērtē šajā ziņojumā minētos jautājumus un attiecīgi uzņēmuma darbībā ievieš uzlabojumus. GASO nekādā veidā neiesaistās ļaunprātīgā cilvēktiesību izmantošanā un pauž aktīvu pozīciju klientiem, sadarbības partneriem un darbiniekiem ar dalību ANO programmā *Global Compact*, KSA ziņojumu, Darbinieku ētikas kodeksu un Uzņēmējdarbības ētikas kodeksu.

Ņemot vērā GASO sniegto pakalpojumu un piegādātā produkta specifiku, īpaša uzmanība ir pievēršama darbinieku drošības un dabasgāzes bīstamības jautājumiem.

DARBINIEKU VESELĪBA UN DROŠĪBA

Kopējais novērtējums

Darbinieku veselība un drošība, ņemot vērā GASO darba specifiku, ir viena no GASO prioritārajām KSA jomām.

Latvijas darba aizsardzības prasību normatīvais regulējums pamatā paredz tiešu tā piemērošanu organizācijās, un GASO pilnībā izpilda šīs prasības. GASO nodrošina darbiniekiem drošu un veselībai nekaitīgu darba vidi, atbilstošu darba ekipējumu un apmācības, iesaista darbiniekus veselības un drošības pasākumu izpildē.

Riski

Vairāk nekā puse GASO darbinieku ir nodarbināti ar tiešu dabasgāzes sadales sistēmas ekspluatācijas darbu izpildi, kas paši par sevi ir paaugstināta riska darbi, jo tie ir saistīti ar gāzes sprādzienbīstamību un ugunsbīstamību, kā arī citu kaitīgu darba vides faktoru ietekmi uz darbinieku veselību. Līdz ar to iespējamie nelaimes gadījumi ir īpaši nozīmīgs risks gan darbinieku veselībai, gan uzņēmuma darbībai. Droša darba vide veicina efektīvu darbu.

Mērķi

Nodrošināt drošu darba vidi, kas ļauj izvairīties no darba vides riska vai mazināt nenovēršama darba vides riska ietekmi uz darbiniekiem.

Iekšējais normatīvais regulējums

- Ikgadējais Darba vides iekšējās uzraudzības plāns.
- Darba koplīgums.
- Saraksts ar obligātām veselības pārbaudēm un vakcinācijām.
- Kārtība par darbinieku darba apģērbu.
- Kārtība par darba aizsardzības instrukciju izstrādi.

- Darba aizsardzības instrukcijas darbu izpildei un amata pienākumu veikšanai.
- Kārtība par ugunsdrošības instrukciju izstrādi.
- Ugunsdrošības instrukcijas.
- Saņemto sūdzību un priekšlikumu izskatīšanas kārtības nolikums.
- Trauksmes celšanas noteikumi.

Pasākumi

Iepriekš ieviestie pasākumi

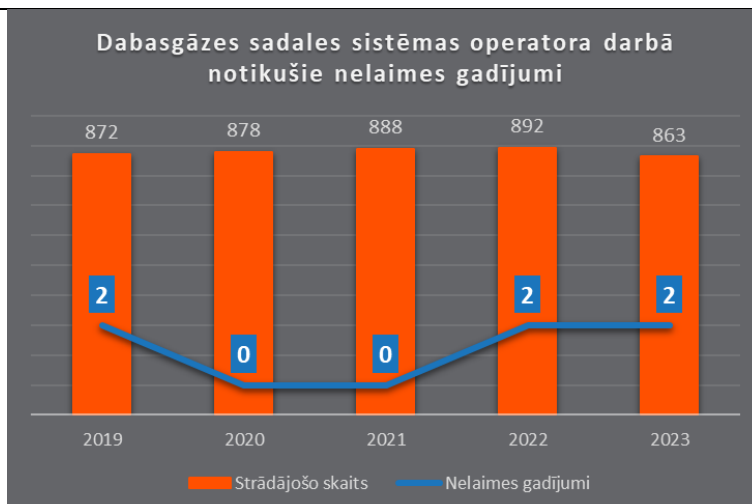
- GASO ir izveidojis darba aizsardzības sistēmu un noteicis atbildīgos par konkrētu pienākumu veikšanu darba aizsardzībā, ugunsdrošībā un civilā aizsardzībā.
- Darbinieki ir ievēlējuši uzticības personas, kas piedalās pasākumos, kas ir saistīti ar darba aizsardzību.
- Reizi gadā ar sertificētu speciālistu starpniecību tiek veikts Darba un sprādzienbīstamās vides risku novērtējums. Ņemot vērā šos novērtējumus, katru gadu tiek gatavots Darba vides iekšējās uzraudzības plāns atklāto risku novēršanai vai mazināšanai.
- Pastāvīgi tiek veikta darbā notikušo nelaimes gadījumu uzskaitē un analīze.
- Atbilstoši noteiktajam periodiskumam, atkarībā no darba specifikas, tiek veikta darbinieku instruktāža darba aizsardzībā un ugunsdrošībā. Ne retāk kā reizi gadā tiek veiktas mācības par rīcību ugunsgrēka izcelšanās gadījumā.
- Atbilstoši noteiktajam periodiskumam, atkarībā no darba specifikas, GASO darbinieki iziet obligātās veselības pārbaudes.
- Darbinieki ikdienas darbā tiek nodrošināti ar nepieciešamajiem kolektīvajiem un individuālajiem aizsardzības līdzekļiem.
- Tiek regulāri veiktas darba aprikojuma un iekārtu pārbaudes un apkopes atbilstoši ražotāju noteiktajām prasībām.
- Darbiniekiem ir nodrošināta veselības un nelaimes gadījumu apdrošināšana.
- GASO ir apstiprinājis un ieviesis iekšējo trauksmes celšanas sistēmu, kura t.sk. paredz iespēju ziņot par darba drošības pārkāpumiem.
- Ne visos objektos ir iespēja iekļūt cilvēkiem ar īpašām vajadzībām, kā arī ne visos objektos ir telpas ar nepieciešamo aprikojumu. Tomēr visos objektos, kuros ir veikta rekonstrukcija kopš 2016. gada, šīs prasības ir ieviestas. Veicot turpmāku objektu rekonstrukciju, GASO ievēros noteiktās prasības, kas nepieciešamas cilvēkiem ar īpašām vajadzībām.

Nelaimes gadījumi darbā

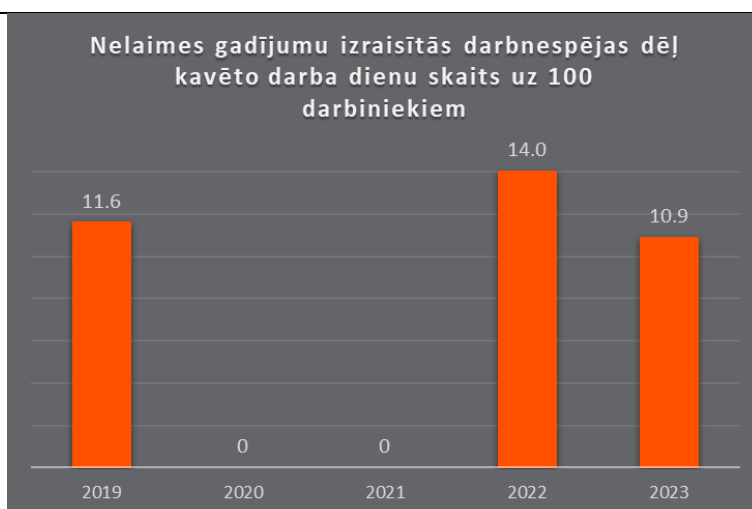
- 2023. gadā, GASO darbiniekiem izpildot darba pienākumus, notika divi nelaimes gadījumi darbā. Pirmā gadījumā darbinieks guva traumu pārvietojoties starp objektiem, otrā gadījumā trauma saistīta ar svešķermeņa iekļūšanu acī. Abi cietušie darbinieki ir izveseļojušies un turpina veikt darba pienākumus. Pēc notikušā abos gadījumos veikta ārpuskārtas darba vides risku novērtēšana un neplānotā instruktāža darba aizsardzībā darba vietā.

Galvenie indikatori

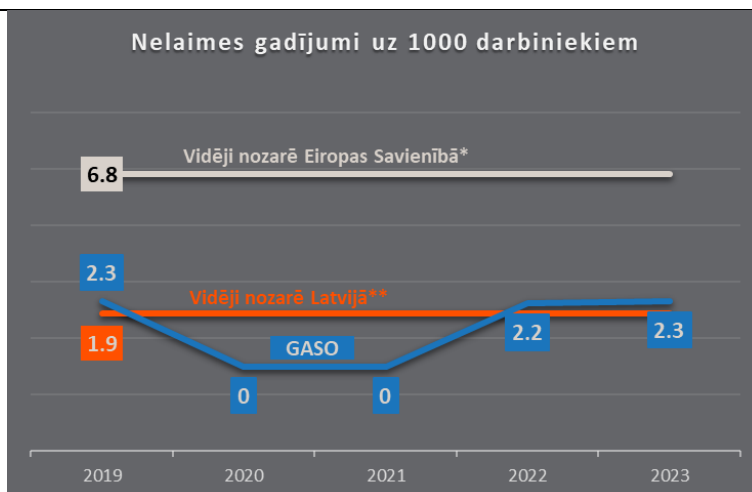
2023. gadā GASO notikuši divi nelaimes gadījumi darbā.

Divi notikušie nelaimes gadījumi rezultējās 94 dienu darbnespējā jeb 10,9 kavētās darba dienās uz 100 darbiniekiem.

Salīdzinot ar Eiropas Savienības kopējiem rādītājiem nozarē, dabaspāres sadales sistēmā notikušo nelaimes gadījumu skaits ir vērtējams kā zems.

* Vidēji Eiropas Savienībā (2016.-2020.) elektroenerģijas, gāzes, tvaika un kondicionēšanas apgādē (Eurostat).

** Vidēji Latvijā (2016.-2020.) elektroenerģijas, gāzes, tvaika un kondicionēšanas apgādē (Eurostat).

Saņemtās darbinieku sūdzības*

GASO 2023. gadā nav saņēmis sūdzības darba drošības jomā.

*Sūdzības, kuras tiek registrētas, ja konflikts vai situācija nav atrisināta saprātīgā laika posmā vai apmierinot puses.

Kopējais novērtējums

GASO darbojas saskaņā ar Latvijas regulējumu, kas atbilst ANO un Starptautiskās Darba organizācijas prasībām. GASO ievēro ne vien minimālās valsts likumdošanā noteiktās prasības, bet arī veic papildus pasākumus. GASO veic visus Darba likumā noteiktos sociālās aizsardzības pasākumus.

Lielākajai daļai GASO darbinieku ir noteikts fiksēts darba laiks 40 stundas nedēļā. Atbilstoši darba specifikai un nepieciešamībai atsevišķos gadījumos ir noteikts summētais darba laiks. GASO darbinieki, ja rodas tāda vajadzība, veic arī virsstundu darbu, par to saņemot atlīdzību atbilstoši Latvijas likumdošanā paredzētajā kārtībā un apjomā. Vienlaicīgi darbiniekiem ir nodrošināts atbilstošs pārtraukumu un atpūtas laiks. GASO darbinieku zemākā algas likme ir noteikta par 20% augstāka nekā valstī noteiktā minimālā alga. Darbiniekiem ir nodrošināts apmaksāts ikgadējs atvaļinājums, GASO nodrošina papildus valsts likumdošanā noteiktajam apmaksātas brīvdienas par bērniem, par darba stāžu uzņēmumā, nenormētu darba laiku u.c. Darbiniekiem saskaņā ar Latvijas likumdošanu tiek nodrošināta darba nespējas prombūtne, tai skaitā ar grūtniecību un dzemdībām saistītā, kā arī bērnu kopšanas atvaļinājums mātei vai tēvam saskaņā ar likumā noteiktajiem termiņiem, kas sasniedz vismaz 12 mēnešu periodu. Ar visiem GASO darbiniekiem ir rakstiski noslēgti darba līgumi un nodrošināta oficiāla darba tiesisko attiecību reģistrēšana, sniedzot visu nepieciešamo informāciju iesaistītajām valsts institūcijām.

Riski

Neatbilstošs atalgojuma līmenis un nepilnības kopējā darba organizācijā rada riskus pazaudēt kvalificētus speciālistus, kā arī grūtības piesaistīt jaunus. Savukārt kvalificētu speciālistu trūkums var radīt draudus nozares standartos noteikto saistību izpildei attiecībā uz dabasgāzes sadales sistēmas drošumu un darbības nepārtrauktību. Pilnībā nokomplektēts darbinieku skaits nodrošina sabalansētu darba un atpūtas režīmu, kā rezultātā tiek uzlabota kopējā darbu kvalitāte. Regulāri pārstrādātas darba stundas rada gan darba kvalitātes riskus, gan papildus finansiālās izmaksas, jo GASO veic virsstundu apmaksu saskaņā ar likumā noteikto koeficientu, kas paredz dubultu virsstundu apmaksu.

Mērķi

Uzturēt konkurētspējīgu darbinieku motivācijas sistēmu, kuras ietvaros, ņemot vērā individuālo un kolektīvo ieguldījumu un sasniegumus, kā arī, salīdzinot ar citiem nozares uzņēmumiem un to amatu saimēm, nodrošināt taisnīgu un atbilstošu atalgojumu, darba un atpūtas līdzsvaru, un mērķtiecīgas sociālās garantijas.

Iekšējais normatīvais regulējums

- Darba koplīgums.
- Darba kārtības noteikumi.
- Personāla vadības politika.
- Atalgojuma politika.
- Amatu novērtēšanas metodika.
- Darbinieku snieguma novērtēšanas kārtība.

- Darbinieku piemaksu piešķiršanas kārtība.
- Rikojums par mājas dežūru apmaksas kārtību.
- Nolikums par gāzesvadu izbūves procesa kontroles komisiju un piemaksu noteikšanas kārtību būvniecības procesā iesaistītajiem darbiniekiem.
- Nolikums par iemaksām privātajā pensiju fondā.
- Darbinieku neizmantoto atvaļinājumu uzkrājumu aprēķināšanas metodika.
- Darbinieku izglītības izdevumu apmaksas kārtība.
- Komandējumu un darba braucienu noformēšanas kārtība.
- Saņemto sūdzību un priekšlikumu izskatīšanas kārtības nolikums.

Pasākumi

2023. gadā veiktie pasākumi

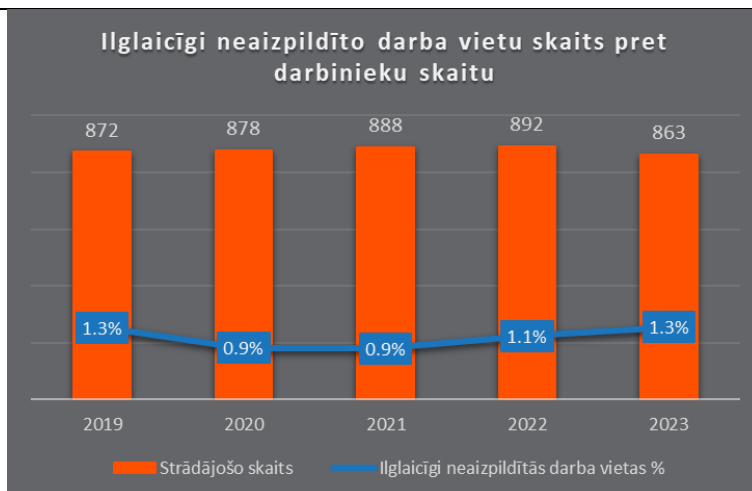
- Apstiprināta Personāla vadības politika.
- Apstiprināta kārtībā, kādā darbinieki var saņemt apmaksātu prombūtni zemessargu un rezerves karavīru mācību pienākumu pildīšanai.

Iepriekš ieviestie pasākumi

- Personāla vadības funkcija ir uzticēta atsevišķai profesionālai struktūrvienībai, nodrošinot vienotu funkcijas vadību un komunikēšanu uzņēmumā, darba tiesisko attiecību jautājumu izskatīšanu un konsultācijas.
- Ir izveidota darba strīdu komisijas institūcija, kurā piedalās darba devēja un arodbiedrību pārstāvji.
- Ir izveidota uzņēmuma darbinieku labā uzkrāto pensiju pārvaldības komisijas institūcija, kurā tiek deleģēti divi darba devēja un divi darbinieku pārstāvji.
- Ir ievēlētas atbilstoša skaita uzticības personas, pie kurām var vērsties ar darbu saistītos jautājumos.
- Tiek nodrošināta attiecīgo jomu jautājumu izskatīšana un apspriešana koplīguma sapulcēs.
- Ieviesta sūdzību un priekšlikumu izskatīšanas kārtība, kas tajā skaitā paredz darba tiesību un cilvēktiesību darbavietā jomas skarošu sūdzību reģistrāciju un izskatīšanu.
- Tiek nodrošināta darbinieku veselības un nelaimes gadījumu apdrošināšana.
- Ir ieviesta darbinieku finansiālās motivācijas sistēma, kas nodrošina, ka darbinieki tiek sistemātiski novērtēti un atalgojami atbilstoši darba kvalitātei, iniciatīvai, darba intensitātei un ieguldījumam.
- GASO regulāri gan pērk, gan iesaistās darba tirgus pētījumos, kas dod vispusīgu informāciju par aktualitātēm tirgū un atalgojuma tendencēm, kas tiek piemērota GASO darbībai.
- Reizi ceturksnī tiek veikta padziļināta GASO darbinieku finanšu un darbības efektivitātes analīze, lai novērstu potenciālos riskus un izvērtētu esošo situāciju.

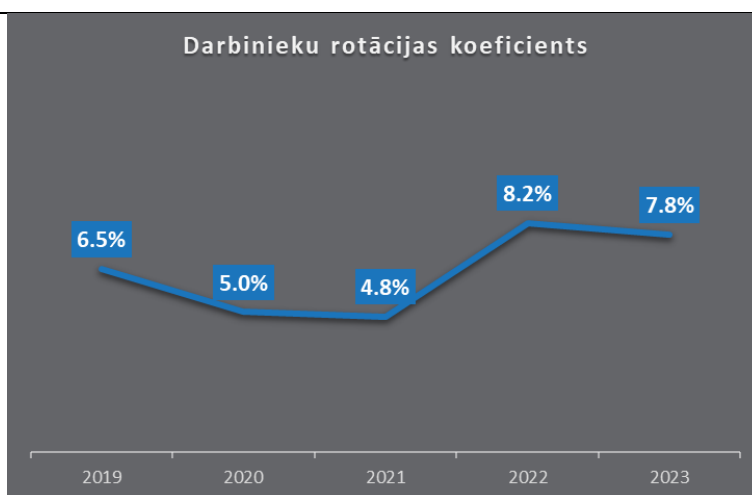
Galvenie indikatori

Kopumā ilglaicīgi neizpildīto darba vietu skaits ir zems, kas tostarp liecina par pozitīvu sadales sistēmas operatora reputāciju.

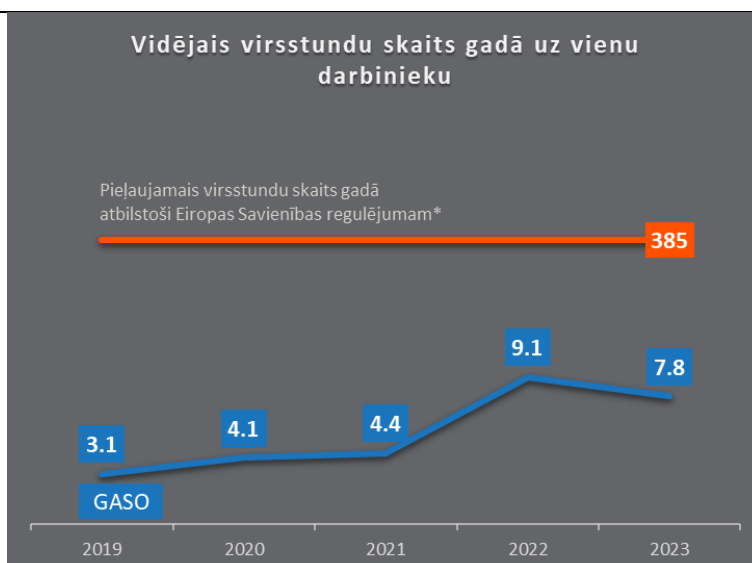
Ilglaicīgi neizpildīto darba vietu skaits aprēķināts, individuāli izvērtējot visus atlases procesus un novērtējot atvērtās pozīcijas ilgumu, konkursu vairākkārtēju izsludināšanu u.tml.

2023. gadā saglabājās salīdzinoši augsts rotācijas koeficients, tomēr tas neapdraudēja uzņēmuma funkciju izpildi. Augstu rotācijas līmeni, salīdzinot ar iepriekšējiem gadiem, veicināja darbinieku pāreja uz labāk atalgotu vai kā citādi sev labāk piemērotu darbu. Būtiska nozīme bija dzīves dārdzības pieaugumam no 2022. gada rudens, ko izraisīja energoresursu cenu pieaugums un ko GASO visos gadījumos nespēja kompensēt ar esošo atalgojumu vai tā pieaugumu.

Salīdzinot ar Eiropas Savienībā noteiktajām maksimālajām prasībām, sadales sistēmas operatoram ir ļoti zems nostrādāto virsstundu skaits. Virsstundu ierobežošana ir stingra uzņēmuma politika. Virsstundu apjoms tiek rūpīgi uzraudzīts un kontrolēts, pēc iespējas plānojot darbus tā, lai darbiniekiem virsstundas neveidotos.

Virsstundu skaits 2023. gadā saglabājās salīdzinoši augsts, ko tostarp ietekmēja GASO

* Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2003/88/EK (2003. gada 4.

<p>organizētās lietotāju gāzes uzskaites mēraparātu kontroles kampaņas vairāku mēnešu garumā ar mērķi uzlabot gāzes zudumu kontroli sistēmā, kā arī vairākos gadījumos tika veikti operatīvie neatliekamie remontdarbi ar lielu iesaistīto darbinieku un darbam veltīto stundu skaitu gāzesvadu sistēmas bojājumu dēļ.</p>	<p>novembris) par konkrētiem darba laika organizēšanas aspektiem; aprēķināts, ņemot vērā 8 stundu parasto darbalaiku, 4 nedēļu obligāto atvaļinājumu un neņemot vērā oficiālās svētku dienas.</p>
<p>Saņemtās darbinieku sūdzības*</p> <p>2023. gadā nav saņemtas sūdzības par darba laika, atalgojuma vai prombūtnes pārkāpumiem, kas atbilstu cilvēktiesību pārkāpumu kritērijiem**.</p> <p>*Sūdzības, kuras tiek reģistrētas, ja konflikts vai situācija nav atrisināta saprātīgā laika posmā vai apmierinot puses.</p> <p>**Sūdzības, kuras atbilstu cilvēktiesību pārkāpumu kritērijiem, t.i., piemēram, nesamērīgs virsstundu skaits, pārkāpjot pieļautās normas, nesamērīgi zema alga, pārkāpjot minimālā atalgojuma vai atalgojuma aprēķina prasības, vai nesamērīga prombūtnes liegšana, liedzot likumā vai darba koplīgumā paredzētās prombūtnes, u.tml.</p>	

TAISNĪGA ATTIEKSME

Kopējais novērtējums

Uzņēmējdarbības ētikas kodeksā un Darbinieku ētikas kodeksā ir noteikti godīgas attieksmes un aizskārumu aizliegumu pamatprincipi. Darbinieku ētikas kodeksā ir aprakstītas vadlīnijas darba attiecību veidošanai darbinieku starpā, tai skaitā vēlamā attieksme un uzvedība, kā arī rīcības modeļi iespējamo domstarpību un konfliktu risināšanai darba ikdienā.

Riski

GASO nesaskata būtiskus riskus taisnīgas attieksmes nodrošināšanas jomā.

Mērķi

Nodrošināt godīgu, nediskriminējošu un labvēlīgu darba vidi.

Iekšējais normatīvais regulējums

- Darbinieku ētikas kodekss.
- Darba koplīgums.
- Saņemto sūdzību un priekšlikumu izskatīšanas kārtības nolikums.
- Trauksmes celšanas noteikumi.

Pasākumi

Iepriekš ieviestie pasākumi

- Ieviests Darbinieku ētikas kodekss, kas tika izstrādāts, ņemot vērā ANO *Global Compact* vērtības un vadlīnijas, t.sk. attiecībā uz aizskārumiem un godīgu attieksmi.

Ētikas kodeksā ir noteiktas konkrētas norādes, kā darbiniekiem rīkoties, saskaroties ar dažāda veida aizskārumiem.

- leviesta sūdzību un priekšlikumu izskatīšanas kārtība, kas tajā skaitā paredz cilvēktiesību darbavietā jomas skarošu sūdzību reģistrāciju un izskatīšanu.

Galvenie indikatori

Saņemtās darbinieku sūdzības*

2023. gadā nav saņemtas sūdzības par aizskārumiem.

*Sūdzības, kuras tiek reģistrētas, ja konflikts vai situācija nav atrisināta saprātīgā laika posmā vai apmierinot puses.

PRIVĀTUMS UN DATU AIZSARDZĪBA

Kopējais novērtējums

Uzņēmējdarbības ētikas kodeksā un Darbinieku ētikas kodeksā ir noteikti privātuma un datu aizsardzības pamatprincipi.

Personas datu aizsardzības jomā pastāv stingrs regulējums gan nacionālā, gan Eiropas Savienības līmenī. GASO ievēro šīs prasības, bet vienlaikus veic samērīgus un proaktīvus pasākumus procesu pilnveidošanai. Kopumā GASO savā iekšējā regulējumā ir skaidri noteicis ievācamo datu apjomu par darbiniekiem un ir skaidri norādījis, kurus IT resursus ir aizliegts izmantot personīgajām vajadzībām.

Savukārt klientu personas datu apstrādes jomā GASO gan procedūrās, gan IT sistēmās ievēro normatīvā regulējuma prasības. GASO ir izdevis virkni iekšējo normatīvu personas datu apstrādes jomā. GASO Privātuma politika ir publiski pieejama visiem interesentiem uzņēmuma interneta vietnē.

Riski

Personas datu aizsardzības jomā kopumā ir zemi riski, jo pastāv skaidrs normatīvais regulējums, kuru GASO ievēro. Risku mazināšanai tiek īstenoti atbilstošie tehniskie un organizatoriskie pasākumi.

Mērķi

Nodrošināt privātuma un datu aizsardzību atbilstoši normatīvā regulējuma prasībām.

Iekšējais normatīvais regulējums

- Uzņēmējdarbības ētikas kodekss.
- Darbinieku ētikas kodekss.
- Privātuma politika.
- Personas datu apstrādes noteikumi.
- Personas datu aizsardzības koordinators noteikumi.
- Datu subjektu tiesību īstenošanas noteikumi.
- Darbinieku personas datu apstrādes politika.
- Informācijas tehnoloģiju resursu lietošanas noteikumi.
- Informācijas tehnoloģiju drošības politika.
- Kārtība fizisko personu datu iznīcināšanai.

- Ierobežotas pieejamības informācijas aizsardzības noteikumi.
- Saņemto sūdzību un priekšlikumu izskatīšanas kārtības nolikums.
- Trauksmes celšanas noteikumi.

Pasākumi

2023. gadā veiktie pasākumi

- Veiktas darbinieku apmācības personas datu aizsardzības jomā.
- Uzlabots personas datu aizsardzības pārvaldības process.
- Pilnveidots datu subjektu informēšanas process.

Iepriekš ieviestie pasākumi

- Apstiprināti iekšējie normatīvi klientu un darbinieku privāto datu aizsardzības un apstrādes jomā.
- Ieviests Darbinieku ētikas kodekss, kas tika izstrādāts, ņemot vērā ANO *Global Compact* vērtības un vadlīnijas, t.sk. attiecībā uz privātumu. Ētikas kodeksā ir noteiktas konkrētas norādes, kā darbiniekiem rīkoties, saskaroties ar dažāda privātuma pārkāpumiem.
- Ieviests Uzņēmējdarbības ētikas kodekss, kurā ir noteikti GASO principi attiecībā uz darbinieku, klientu un sadarbības partneru datu aizsardzību.
- Ieviesta sūdzību un priekšlikumu izskatīšanas kārtība, kas tajā skaitā paredz sūdzību par privātuma pārkāpumiem reģistrāciju un izskatīšanu.
- GASO ir apstiprinājis un ieviesis iekšējo trauksmes celšanas sistēmu, kura t.sk. paredz iespēju ziņot par Vispārīgās datu aizsardzības regulas pārkāpumiem.
- GASO ir iecelts sertificēts personas datu aizsardzības speciālists.
- Darbinieki tiek informēti par viņu personas datu apstrādi.
- Iekšējos noteikumos ir noteikts, ka IT resursus ir atļauts izmantot tikai darba pienākumu pildīšanai.
- Veikts visaptverošs personas datu audits GASO struktūrvienībās, identificējot personas datu apstrādes mērķus, un atbilstoši Vispārīgās datu aizsardzības regulas prasībām noteiktiem datu apstrādes veidiem tika veikts novērtējums par ietekmi uz datu aizsardzību.
- Personāla atlasē tiek izmantots mākoņrisinājums - personāla atlasē platforma, kas paralēli citiem ieguvumiem nodrošina kandidātu iepazīstināšanu ar GASO personu datu aizsardzības un privātuma politiku, pieteikumu uzglabāšanu atbilstoši fizisko personu datu aizsardzības prasībām un automatizētu e-pasta komunikāciju ar kandidātiem.
- CERT organizētās darbinieku apmācības par kibernetisko drošību darba vietā un privātajā dzīvē un nepatiesas informācijas apriti sociālajos medijos.

Galvenie indikatori

Saņemtās darbinieku un klientu sūdzības*

2023. gadā nav saņemtas sūdzības par privātuma vai datu aizsardzības pārkāpumiem.

*Sūdzības, kuras tiek reģistrētas, ja konflikts vai situācija nav atrisināta saprātīgā laika posmā vai apmierinot puses.

Kopējais novērtējums

Infrastrukturā attīstības joma ir plaši regulēta un GASO ievēro visas normatīvās prasības gan uz projektu sagatavošanas, gan būvniecības fāzi. GASO savā ikdienā komunicē ar plašu attīstības projektos iesaistīto personu loku, tādējādi gūstot iesaistīto pušu atbalstu un nodrošinot projektu realizāciju.

Riski

GASO, izbūvējot infrastruktūru, aizskar privātīpašumu un lietošanas tiesības, kā arī var skart dabas teritorijas. Iedzīvotāju, pašvaldību un valsts institūciju, kas atbild par vides jautājumiem, neiesaistīšana plānošanas procesos apdraud projektu veiksmīgu realizēšanu un rada vides ietekmes riskus. Jaunu mikrorajonu gazifikācijai nereti ir nepieciešams izbūvēt gāzesvadus pa teritorijām, kurās iepriekš nav pastāvējuši lietošanas ierobežojumi, tādējādi īpašniekiem radot zemes apgrūtinājumus. Tādēļ īpaši svarīgi ir procesos iesaistīt visus zemes īpašniekus, informējot par kopīgajiem ieguvumiem no infrastruktūras izbūves. Savukārt riski saistībā ar būtisku infrastruktūras izbūves ietekmi uz aizsargājamām teritorijām, sugām un biotopiem ir mazi, jo Latvijā pastāv stingrs regulējums attiecībā uz vides aizsardzību, kas prasa meklēt videi draudzīgus risinājumus.

Mērķi

Iesaistot iedzīvotājus, uzņēmējus, pašvaldības un atbildīgās valsts institūcijas, gūt plašu atbalstu realizētajiem infrastruktūras attīstības projektiem un nodrošināt vides ietekmes prasību izpildi, tādējādi nodrošinot veiksmīgu projektu gaitu.

Nodrošināt dabasgāzes sistēmu izbūvi līdz apkures sezonas sākumam, tādējādi nodrošinot cilvēku primāro vajadzību pēc apkures.

Nodrošināt nepārtrauktu dabasgāzes padevi un netraucēt citu pakalpojumu sniegšanu iedzīvotājiem, ja tiek veikti gāzapgādes sistēmas ekspluatācijas vai būvniecības darbi.

Iekšējais normatīvais regulējums

- Šajā jomā tiek piemērots ārējais normatīvais regulējums, kurš detalizēti apraksta dažādus ar infrastruktūras izbūvi saistītos jautājumus.
- Saņemto sūdzību un priekšlikumu izskatīšanas kārtības nolikums.
- Trauksmes celšanas noteikumi.

Pasākumi

Iepriekš ieviestie pasākumi

- GASO ir izstrādāta Vides politika, plaši izpētot visus jautājumus, kas attiecas uz tīklu būvniecības potenciālo ietekmi un vidi, t.sk. cilvēkiem, kā arī ir noteikti GASO vides ietekmes principi sistēmas attīstībā jeb izstrādāts Vides kodekss.
- GASO ir apstiprinājis un ieviesis iekšējo trauksmes celšanas sistēmu, kura t.sk. paredz iespēju ziņot par būvniecības un vides ietekmes pārkāpumiem. Turklāt šo sistēmu var izmantot arī GASO klienti un sadarbības partneri.

- Sadales sistēmas perspektīvo attīstības plānu izstrādē tiek ņemti vērā pašvaldību teritoriālie plānojumi, pašvaldību, to iedzīvotāju un uzņēmumu vēlmes, valsts un pašvaldību noteiktie ierobežojumi aizsargājamām teritorijām.
- Pirms jaunu teritoriju gāzapgādes projektēšanas uzsākšanas tiek veikti informēšanas pasākumi, t.sk. tiek izliktas vides informatīvās reklāmas, tiek nogādātas individuālas vēstules visiem tiem iedzīvotājiem un uzņēmumiem, gar kuru nekustamo īpašumu ir plānots izbūvēt gāzesvadus, tādējādi nodrošinot gan iespēju pieteikties pieslēgumiem, gan izteikt domas par projekta attīstību.
- Nepieciešamības gadījumā tiek organizētas publiskas sapulces ar to teritoriju iedzīvotājiem un uzņēmumiem, kurās ir plānots attīstīt dabasgāzes sadales sistēmu.
- Gadījumā, ja infrastruktūras izbūve skar privātipašumus, tad tiek veiktas pārrunas ar zemes īpašniekiem un gadījumos, ja ir nepieciešams šķērsot zemes īpašumu, puses panāk rakstisku vienošanos, t.sk. atsevišķos gadījumos paredzot materiālu kompensāciju.
- Latvijā ir paredzēta procedūra piespiedu īpašuma atsavināšanai gadījumos, kad nepieciešams izbūvēt valsts nozīmes objektus. Attiecībā uz sadales sistēmas operatora infrastruktūras izbūvi pārskata periodā šāda procedūra nav piemērota.
- Veicot infrastruktūras pārbūvi vai remontdarbus, GASO vienmēr savlaicīgi informē par plānotajiem piegādes pārtraukumiem un iespēju robežās nodrošina nepārtrauktu gāzapgādi patērētājiem.
- Ieviesta sūdzību un priekšlikumu izskatīšanas kārtība, kas tajā skaitā paredz šajā KSA jomā aprakstīto klientu un iedzīvotāju tiesību skarošu sūdzību reģistrāciju un izskatīšanu.

Galvenie indikatori

Sūdzības no skarto teritoriju iedzīvotājiem*

2023. gadā nav saņemtas sūdzības.

*Sūdzības, kuras tiek reģistrētas, ja konflikts vai situācija nav atrisināta saprātīgā laika posmā vai apmierinot puses.

DABASGĀZES BĪSTAMĪBA

Kopējais novērtējums

Dabasgāze, to lietojot nepareizi, ir bīstams produkts, tādēļ viens no GASO pamatuzdevumiem ir iedzīvotāju izglītošana. Informāciju par Avārijas dienesta darbu un neatliekamu situāciju novēršanas pasākumiem skatiet sadaļā VIDE.

Riski

Dabasgāzes potenciālā bīstamība ir viens no svarīgākajiem aspektiem GASO darbībā. Zināšanu trūkums par dabasgāzes fizikālajām īpašībām un tās lietošanu var radīt negatīvas sekas pašiem patērētājiem un to īpašumam, neatliekamo izsaukumu, avāriju skaita pieaugumu un papildus ieguldījumus Avārijas dienesta darbā. Pareizi lietojot, dabasgāze ir drošs produkts, savukārt augsts negadījumu skaits kaitē produkta reputācijai un pieprasījumam.

Mērķi

Veicināt sabiedrības izpratni par dabasgāzes bīstamajām īpašībām, pareizu produkta un aparatūras lietošanu atbilstoši tehniskajām prasībām, tādējādi samazinot nelaimes gadījumu riskus.

Pareiza cilvēku rīcība neatliekamās un avārijas situācijās, mazinot kaitējumu līdzcilvēkiem un īpašumam.

Brīdināt patērētājus par dabasgāzes uzskaites manipulāciju un patvaļīgu pieslēgumu radīto sekas bīstamību līdzcilvēkiem un īpašumam.

Iekšējais normatīvais regulējums

- Skatīt sadaļu AVĀRIJU NOVĒRŠANA UN TĪKLU DROŠĪBA.

Pasākumi

2023. gadā veiktie pasākumi

- Sadarbībā ar nodibinājumu "Iespējamā misija" programmas "Dzīvei gatavs" ietvarā GASO novadīja seminārus 14 skolās, apmācot 324 bērnus par dabasgāzes drošību.
- Informatīvi pasākumi, lai izglītotu cilvēkus par liegumu stādīt kokus un krūmus gāzesvadu aizsargjoslā un par nepieciešamību kārtot un ievērot rakšanas atļaujas, lai būvdarbu laikā nepārraktu gāzesvadus.

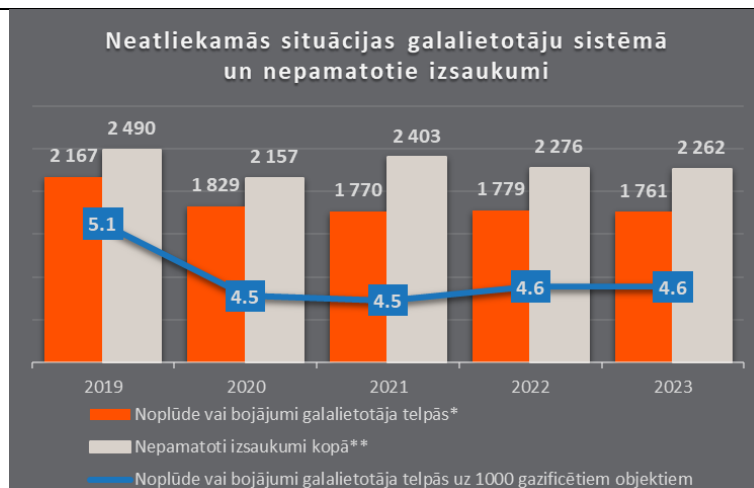
Iepriekš ieviestie pasākumi

- Informācija interneta mājaslapā un bukleti par drošības pasākumiem, kuri jāievēro, lietojot dabasgāzi, norādījumi, kā pareizi lietojamas gāzes iekārtas, un instrukcijas avārijas situācijām.
- Informatīvie materiāli lielākajos Latvijas medijos par drošu dabasgāzes lietošanu.
- GASO ir noslēgts līgums ar nodibinājumu "Iespējamā misija" par dalību programmā "Dzīvei gatavs", kuras ietvarā skolām tiek nodrošināta iespēja pieteikties uz GASO sagatavoto klātienes vai attālināto mācību stundu par dabasgāzes drošību.
- Dalība pašvaldību, sabiedrisko organizāciju un operatīvo dienestu rīkotajos klātienes un attālinātajos pasākumos, informējot iedzīvotājus par drošu dabasgāzes lietošanu.
- Ieviesta sūdzību un priekšlikumu izskatīšanas kārtība, kas tajā skaitā paredz sūdzību par darbinieku nerūpīgu attieksmi pret dabasgāzi un sadales sistēmu, kā rezultātā tiek apdraudēta cilvēku veselība un drošība un īpašuma drošība, reģistrāciju un izskatīšanu.
- GASO ir apstiprinājis un ieviesis iekšējo trauksmes celšanas sistēmu, kura t.sk. paredz iespēju ziņot par GASO rīcību, kas var apdraudēt darbinieku vai dabasgāzes lietotāju drošību. Turklāt šo sistēmu var izmantot arī GASO klienti un sadarbības partneri.

Galvenie indikatori

Kopš 2019. gada ir samazinājies tādu neatliekamo izsaukumu skaits, kuru iemesls ir paša lietotāja rīcība vai noplūdes un bojājumi galalietotāja telpās. Tas, galvenokārt, ir skaidrojams ar pieslēgumu skaitu samazināšanos dzīvokļos. Piecu gadu laikā arī nedaudz samazinājusies šādu izsaukumu proporcija (uz 1000 gazificētajiem objektiem), kas ir skaidrojams ar to, ka, atslēdzoties dzīvokļiem, mainās lietotāju struktūra, lietotāji uzstāda modernāku aparāturu un lietotāji ir labāk informēti, kā rīkoties ar dabasgāzi u.c. apstākļiem.

Savukārt kopējais nepamatoto izsaukumu skaits saglabājas līdzīgs, bet tas nav vērtējams negatīvi, jo GASO atbalsta avārijas dienesta izsaukšanu arī piesardzības dēļ. Šāds nepamatoto izsaukumu skaits liecina par sabiedrības nopietno attieksmi pret potenciālo dabasgāzes bīstamību.

*Neatliekamās situācijas ietver lietotāja rīcību un iekārtas, par kuru ekspluatāciju ir atbildīgs gala lietotājs – dabasgāzes patēriņa skaitītājs, noslēgierīces, dabasgāzes aparātūra un gāzesvadi, kas atrodas galalietotāja telpās.

**Nepamatoti izsaukumi ir tādi izsaukumi, kuri vai nu neattiecas uz dabasgāzes sistēmu vai arī neapstiprinās neatliekamā vai avārijas situācija.

VALSTU SPECIFISKIE RISKI

Kopējais novērtējums

Ņemot vērā to, ka GASO darbojas vienīgi Latvijas tirgū, kopumā iespēja saskarties ar tādiem cilvēktiesību pārkāpumiem kā nelegāla vai bērnu nodarbinātība ir ļoti zema. Jomās, kurās Latvijas regulējums iejaucas mazāk, piemēram, aizskārumos vai korupcijā privātajā sektorā, šādi riski ir augstāki. Savukārt tādās jomās kā darba drošība, diskriminācija, darba tiesību pārkāpumi vai vide – pārkāpumi ir sastopami, tomēr valstī pastāv skaidrs regulējums, kā šādas situācijas risināt.

GASO izprot globalizācijas nozīmi un ietekmi uz cilvēktiesību pārkāpumiem valstīs, kur cilvēktiesību un darba tiesību joma nav tik attīstīta kā Eiropas Savienībā. Līdz ar to GASO veic pasākumus, lai sadarbības partneriem skaidri sniegtu savu pozīciju attiecībā uz šiem jautājumiem.

Ja GASO ir pilnīga brīvība attiekties no sadarbības partneriem, kas pārkāpj cilvēktiesības, tad attiecībā uz klientiem šāda prakse ir ierobežota, jo GASO ir vienīgais sadales sistēmas operators Latvijā un uz to attiecas Enerģētikas likuma prasības, kas paredz iespēju atteikties no klienta tikai specifiskās situācijās, jo arī klientiem nav iespējas izvēlēties sadales pakalpojumu sniedzēju.

Riski

GASO nesaskata pārkāpumu riskus savā darbībā attiecībā uz vispārējiem cilvēktiesību principiem, tomēr GASO neizslēdz iespēju, ka šādi pārkāpumi var pastāvēt sadarbības partneru darbībā, it sevišķi, ja to mītnes zeme vai ražošana atrodas valstīs, kuras nav akceptējušas ANO vērtības un ieviesušas tās normatīvajā regulējumā. Tomēr kopumā, ņemot vērā GASO sadarbības partneru un piegādātāju izcelsmes valstis, nozares specifiku un ģeogrāfisko tirgu, galveno sadarbības partneru un piegādātāju lokā ir zems risks. Augstāki riski pašā Latvijā pastāv nozarēs, kurās plaši tiek nodarbinātas personas no trešajām valstīm, jo šādas personas ir vieglāk pakļaujamās pārkāpumiem. Piemēram, 2015. gadā Latvijā tika konstatētas 345 personas, strādājošas bez darba līgumiem būvniecības nozarē³, kas var attiekties arī uz GASO sadarbības partneriem.

Mērķi

GASO ievēro vispārējos cilvēktiesību principus un GASO nevēlas savu sadarbības partneru vai klientu lokā personas, kuras pārkāpj šos principus.

Iekšējais normatīvais regulējums

- Uzņēmējdarbības ētikas kodekss.
- Darbinieku ētikas kodekss.
- Līgumu izstrādāšanas, slēgšanas, izpildes kontroles un glabāšanas kārtība.
- Saņemto sūdzību un priekšlikumu izskatīšanas kārtības nolikums.
- Trauksmes celšanas noteikumi.

Pasākumi

Iepriekš ieviestie pasākumi

- Uzņēmējdarbības ētikas kodekss paredz iespēju ietvert līgumos ar sadarbības partneriem atsauci uz Uzņēmējdarbības ētikas kodeksu, tādējādi paužot skaidru nostāju attiecībā uz cilvēktiesību jautājumiem.
- Uzņēmējdarbības ētikas kodekss ir publicēts GASO mājaslapā.
- Visi jaunie darbinieki pirms darba uzsākšanas tiek iepazīstināti ar Uzņēmējdarbības ētikas kodeksu.
- GASO ir apstiprinājis un ieviesis iekšējo trauksmes celšanas sistēmu, kura t.sk. paredz iespēju ziņot par GASO vai tās sadarbības partneru cilvēktiesību pārkāpumiem. Turklāt šo sistēmu var izmantot arī GASO klienti un sadarbības partneri.
- Ieviesta sūdzību un priekšlikumu izskatīšanas kārtība, kas tajā skaitā paredz sūdzību par GASO darbībā vai GASO sadarbošanos ar sadarbības partneriem, kas pārkāpj starptautiski pieņemtus cilvēktiesību, darba tiesību, vides un pretkorupcijas principus, reģistrāciju un izskatīšanu.
- Iepirkumos pretendentiem tiek prasīts ar augstu atbildības līmeni ievērot nozari reglamentējošos normatīvos aktus un tajos ietvertos principus un pienākumus darbinieku nodarbinātībā.
- GASO Līgumu izstrādāšanas, slēgšanas, izpildes kontroles un glabāšanas kārtībā ir iekļauta prasība pēc iespējas līgumos iekļaut informāciju par otras puses

³ Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes maza apjoma izpētes darbs "Nelikumīga trešo valstu pilsoņu nodarbinātība Latvijā" (2017. gada februāris)

apņemšanos ievērot vispārpieņemtās normas cilvēktiesību, darba tiesību, vides un pretkorupcijas jomās, kā arī GASO apliecinājums par šādu normu ievērošanu un atsauce uz ANO *Global Compact* desmit principiem.

- GASO interneta vietnē sadaļā par iepirkumiem, konkursiem un izsolēm ir iekļautas pretkorupcijas un darījumu prasības, kā arī aicinājums ievērot ētikas principus cilvēktiesību, darba tiesību un vides jomā.

Galvenie indikatori

Saņemtās sūdzības*

2023. gadā nav saņemtas sūdzības par uzņēmuma darbību vai arī ziņas par sadarbības partneru vai klientu pārkāpumiem.

*Sūdzības, kuras tiek reģistrētas, ja konflikts vai situācija nav atrisināta saprātīgā laika posmā vai apmierinot puses.

DARBINIEKI

Princips 3 Uzņēmumam ir jāgarantē biedrošanās brīvība un jāatzīst efektīvā kolektīvā pārrunu procedūra;

Princips 4 jāgarantē visu formu piespiedu un obligātā darba izslēgšana;

Princips 5 jāgarantē bērnu piespiedu darba likvidēšana; un

Princips 6 jāizslēdz nodarbinātības un profesijas diskriminācija.

Latvijā un Eiropas Savienībā darba tiesību joma ir ļoti attīstīta, kas arī atspoguļojas Eiropas Savienības kopīgajā un Latvijas nacionālajā regulējumā. GASO pilnībā ievēro darbaspēka tiesības gan darbinieku biedrošanās jomā, gan nediskriminācijas jomā. GASO stingri iestājas pret piespiedu un nelikumīgu bērnu nodarbinātību, ko tas arī pauž saviem klientiem, sadarbības partneriem un darbiniekiem ar KSA ziņojuma un Uzņēmējdarbības ētikas kodeksa starpniecību.

Ņemot vērā GASO lokālo darbību, būtiskākais jautājums darbaspēka jomā ir pusēm pieņemama darba koplīguma apstiprināšana, kas regulē visus galvenos jautājumus gan arodbiedrību, gan cilvēktiesību, gan darba tiesību jomā.

ARODBIEDRĪBAS

Kopējais novērtējums

GASO nodrošina un atbalsta darbinieku tiesības piedalīties arodbiedrībās un kolektīvi apspriest kolektīvās vienošanās.

Riski

Ņemot vērā Latvijas normatīvo regulējumu, kā arī GASO ieviestās procedūras, šajā jomā netiek saskatīti būtiski riski.

Mērķi

Nodrošināt abpusēji izdevīgu sadarbību un kolektīvu vienošanos attiecībā uz lēmumiem, kas skar darbinieku sociālo aizsardzību.

Iekšējais normatīvais regulējums

- Darba koplīgums (slēgts starp uzņēmumu un arodbiedrību jumta organizāciju).

Pasākumi

Iepriekš ieviestie pasākumi

- Ir izveidota darba strīdu komisijas institūcija, kurā piedalās darba devēja un arodbiedrību pārstāvji.
- Tiek nodrošinātas darba koplīguma apspriešanas sapulces, kurās piedalās uzņēmuma vadības pārstāvji, darbinieku un arodbiedrību pārstāvji.
- Pēc arodbiedrības pieprasījuma tiek sniegts pārskats par Koplīguma saistību izpildi.
- GASO atlīdzina izdevumus, kas saistīti ar darba strīdu komisiju apkalpošanu un darba strīdu izskatīšanu komisijās.
- GASO nodrošina telpas arodbiedrību sapulču norisei.

- GASO nodrošina telpas un sakaru līdzekļus arodbiedrības vadītājam.
- Pēc arodbiedrības pieprasījuma GASO nodrošina nepieciešamo informāciju par uzņēmuma darbību.
- Arodbiedrība izmanto GASO IT resursus savas informācijas izplatīšanai arodbiedrības biedriem.
- Arodbiedrība piedalās darbinieku veselības apdrošināšanas pakalpojuma sniedzēja polises izvēles procesā.

Galvenie indikatori

Arodbiedrību iesaiste domstarpību risināšanā*

2023. gadā nav bijusi vajadzība iesaistīt arodbiedrību domstarpību risināšanā.

*Tās var būt dažāda veida domstarpības, tai skaitā domstarpības, kas neskar cilvēktiesību pārkāpumus; arodbiedrība iesaistās vienīgi biedru jautājumu risināšanā.

PIESPIEDU UN BĒRNU DARBASPĒKS

Kopējais novērtējums

GASO darbojas pilnībā saskaņā ar Darba likuma un citu normatīvo aktu prasībām, un neiesaistās piespiedu un prettiesiskā bērnu nodarbināšanā. Retajos gadījumos, kad tiek nodarbināti pusaudži, tie tiek nodarbināti ārpus mācību laika un vienkāršos darbos, kuri nerada risku viņu drošībai, veselībai, tikumībai un attīstībai.

Riski

Ņemot vērā to, ka GASO darbojas pilnībā saskaņā ar Latvijas normatīvo regulējumu, kurš piespiedu un bērnu nodarbinātības jomā saskan ar ANO standartiem, savā darbībā kopumā GASO nesaskata riskus attiecībā uz pārkāpumiem piespiedu vai bērnu darbaspēka nodarbināšanā.

Mērķi

GASO stingri iestājas pret piespiedu un prettiesisku bērnu darbaspēka izmantošanu.

Iekšējais normatīvais regulējums

- Darba koplīgums.
- Trauksmes celšanas noteikumi.

Pasākumi

- Nav nepieciešami.

Galvenie indikatori

Saņemtās sūdzības

2023. gadā nav saņemtas sūdzības par piespiedu vai nelegālu bērnu darbaspēku.

Kopējais novērtējums

Latvijas likumdošanā ir plaši ietvertas normas, kas regulē nediskriminējošu attieksmi, un GASO tās pilnībā ievēro. GASO neliek nekādus šķēršļus noteiktām cilvēku grupām. Esošais darbinieku sastāvs ir izveidots, salāgojot GASO nepieciešamās profesionālās kompetences un darba tirgus piedāvājumu. GASO nodrošina, ka lēmumi attiecībā uz darbiniekiem tiek pieņemti, balstoties uz atbilstošiem un objektīviem kritērijiem. Ņemot vērā nozares specifiku, GASO pievērš uzmanību sieviešu īpatsvara analīzei.

Riski

Kopumā riski GASO darbībā, kas būtu saistīti ar diskrimināciju, ir mazi.

Mērķi

Nodrošināt nediskriminējošu darbu vidi un tiesiskumu pret jebkuru personu.

Iekšējais normatīvais regulējums

- Darbinieku ētikas kodekss.
- Uzņēmējdarbības ētikas kodekss.
- Amata novērtēšanas metodika.
- Saņemto sūdzību un priekšlikumu izskatīšanas kārtības nolikums.
- Trauksmes celšanas noteikumi.

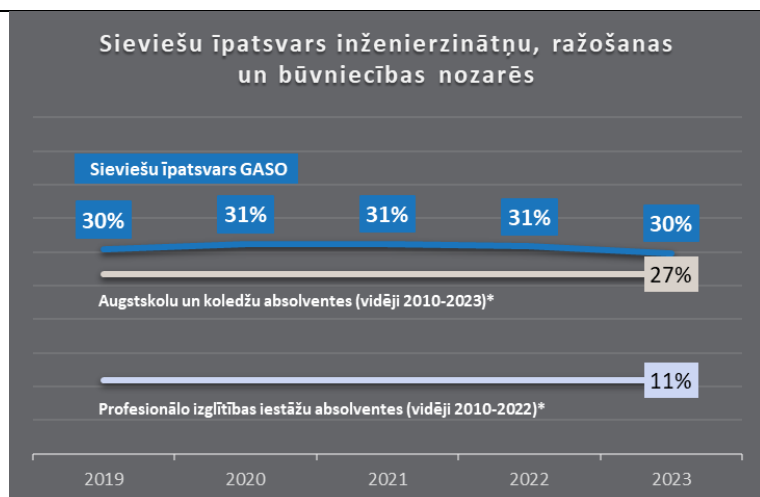
Pasākumi

Iepriekš ieviestie pasākumi

- GASO ir apstiprinājis un ieviesis iekšējo trauksmes celšanas sistēmu, kura t.sk. paredz iespēju ziņot par cilvēktiesību pārkāpumiem.
- Darba sludinājumos tiek norādītas konkrētas prasības pretendentiem, kas izriet no uzņēmumam nepieciešamajām profesionālajām kompetencēm un ir formulētas nediskriminējoši.
- Darbinieku atlases procesā netiek pieprasīta sensitīva personiska informācija par pretendentu, tai skaitā par reliģisko vai politisko pārliecību, ģimenes stāvokli, seksuālo orientāciju, etnisko izcelsmi u.c., kā arī netiek vērtētas tādas ārējās īpašības kā ādas krāsa, dzimums, vecums u.tml.
- GASO regulāri veic dažādu galveno demogrāfisko parametru analīzi.
- Darbinieku ētikas kodeksā ir noteikts diskriminācijas aizliegums.
- Ieviesta sūdzību un priekšlikumu izskatīšanas kārtība, kas tajā skaitā paredz darba tiesību un cilvēktiesību darbavietā jomas skarošu sūdzību reģistrāciju un izskatīšanu.

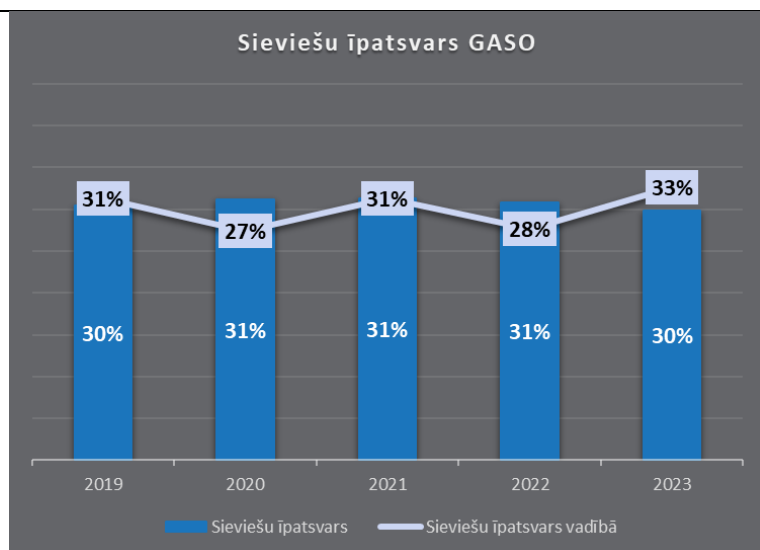
Galvenie indikatori

GASO strādājošo sieviešu īpatsvaru būtiski ietekmē jauniešu izglītības izvēles. Kā redzams grafikā, iepriekšējā desmitgadē (un, lai arī nav pieejami vecāki dati, ar augstu ticamības pakāpi arī iepriekšējās desmitgadēs) sieviešu īpatsvars saistīto nozaru absolventu vidū ir ļoti zems. Attiecīgi arī GASO sieviešu īpatsvars ir salīdzinoši zems, atspoguļojot reālo darba tirgu.

*Centrālā statistikas pārvalde

Sieviešu īpatsvars GASO kopumā atbilst nozares specifikai izglītības jomā. Sieviešu īpatsvars vadībā kopumā atbilst sieviešu īpatsvaram uzņēmumā.

Saņemtās sūdzības

2023. gadā nav saņemtas sūdzības par diskrimināciju darba vietā.

VIDE

Princips 7 Uzņēmumam ir jāatbalsta piesardzības pasākumi attiecībā uz izaicinājumiem, kas skar vidi;

Princips 8 jāuzņemas iniciatīvas veicināt lielāku atbildību pret vidi; un

Princips 9 jāveicina videi draudzīgu tehnoloģiju attīstība un izplatība.

GASO ir veicis visaptverošu izpēti par uzņēmuma darbības un piegādātā produkta ietekmi uz apkārtējo vidi. Detalizēts GASO ietekmes izvērtējums ir apskatāms GASO Vides politikā, kas ir pieejama uzņēmuma interneta vietnē.

GASO stingri kontrolē dabasgāzes sistēmas ekspluatāciju, metāna emisijas un rūpējas par sistēmas drošību. Ekspluatācijas joma ir stingri regulēta, un GASO ievēro visas prasības.

Lai arī Eiropas Savienības regulējuma izpratnē dabasgāze nekvalificējas kā videi draudzīgs energoresurss, dabasgāze degšanas procesā rada zemākās siltumnīcefekta gāzu emisijas un rada zemāko cita veida piesārņojumu, salīdzinot ar citiem kurināmajiem, t.sk. salīdzinot ar biomasu un neattīrītu biogāzi. Savukārt biomasas un biogāzes galvenā priekšrocība ir kurināmā dabīgā atjaunošanās, piesaistot oglekli, kas nav iespējama dabasgāzes gadījumā. Vienlaikus sākot ar 2024. gadu sadales sistēmā pirmoreiz parādīsies biometāns, un tiek prognozēts pakāpenisks biometāna daļas pieaugums, kas tuvākajos gados varētu sasniegt 10% no kopējā piegādātā apjoma. Ņemot vērā to, ka biometāns ir atjaunojamais energoresurss un tā kvalitāte atbilst dabasgāzes parametriem, tas ilgtermiņā dos būtisku ieguldījumu GASO vides ietekmes samazināšanā.

GASO pats aktīvi izmanto dabasgāzes sniegto tehnoloģiju – koģenerācijas un autotransporta priekšrocības un palīdz citiem iegūt videi draudzīgo kurināmo un ar to saistītās tehnoloģijas.

Kopumā GASO lielākās raizes ir metāna emisiju ierobežošana, savukārt citās jomās GASO ietekme uz vidi ir salīdzinoši neliela.

AVĀRIJU NOVĒRŠANA UN TĪKLU DROŠĪBA

Kopējais novērtējums

Dabasgāze var būt ļoti bīstama lietošanā, radot postījumu cilvēkiem, īpašumam un videi, tādēļ GASO nodrošina drošu dabasgāzes piegādi, cilvēku izglītošanu un neatliekamo situāciju operatīvu novēršanu.

Latvijas teritorijā darbojas tikai viens sadales sistēmas operators, kas nodrošina sistēmas ekspluatāciju un avāriju novēršanu. Tam ir vairākas priekšrocības. Pirmkārt, valstī pastāv vienots Avārijas dienesta telefona numurs dabasgāzes sistēmas lietotājiem. Otrkārt, visi procesi tiek vadīti centralizēti, kas padara vienkāršāku sadarbību ar dažādiem dienestiem un pašvaldībām ārkārtas situācijās. Treškārt, tas ļauj efektīvi plānot ikdienas pasākumus, piemēram, ekspluatācijas darbus, aprīkojumu, autotransportu u.c.

Dabasgāzes sadales sistēmas ekspluatācija norit atbilstoši valsts regulējumam, nosacījumi ir noteikti valsts standartos un Ministru kabineta noteikumos Nr. 78 *Dabasgāzes tirdzniecības un lietošanas noteikumi*.

Riski

Produkta un sniegto pakalpojumu ietekme uz cilvēkiem ir viens no GASO lielākajiem riskiem KSA jomā, jo dabasgāze ir ugunsbīstama, sprādzienbīstama un smacējoša slēgtās telpās. Dabasgāzes sprādziena iespējamās sekas ir potenciāli ļoti graujošas. Galvenie riski saistās ar nolietotu un vecu infrastruktūru, gāzes iekārtām patērētāju īpašumā un cilvēku rīcību gan lietojot dabasgāzi, gan veicot patvaļīgas manipulācijas gāzes iekārtās.

Savukārt lielākos zaudējumus GASO rada pazemes gāzesvadu pārraušana trešo personu darbības rezultātā, rokot zemi būvdarbu laikā.

Mērķi

- Nodrošināt drošu un ilgdzīvojošu infrastruktūru.
- Nodrošināt iedzīvotājiem operatīvu palīdzību ārkārtas situācijās.
- Ierobežot ietekmi uz vidi.

Iekšējais normatīvais regulējums

- Avāriju un neatliekamo remontu lokalizācijas un likvidācijas plāni GASO dabasgāzes sadales sistēmā.
- GASO operatīvo sakaru shēmas ārkārtas situācijās lietošanas instrukcija.
- Instrukcija par avārijas un neatliekamo remontu izsaukumu pieņemšanu.
- GASO dabasgāzes sadales sistēmas operatīvo sakaru shēma ārkārtas situācijās.
- Uzņēmuma standarts: Avāriju un neatliekamo remontu izsaukumu klasifikācija, uzskaitē un analīze dabasgāzes sadales un apgādes iekšējā sistēmā.
- Dažādas instrukcijas, kas nosaka avāriju novēršanas un remontdarbu veikšanas kārtību un darbu drošību.
- Rīkojums par iecirkņu mācību plāniem sadarbībai ar Valsts un administratīvo teritoriju operatīvajiem dienestiem.

Pasākumi

- GASO Rīgas iecirknī, kura pārziņā ir vairāk nekā puse lietotāju, ir atsevišķs Avārijas dienests, savukārt iecirkņos ir atsevišķas avārijas brigādes.
- Papildus vienotajam neatliekamajam telefona numuram 112 Latvijā pastāv savs dabasgāzes sistēmas neatliekamais numurs 114, zvanot uz kuru cilvēki tiek savienoti ar GASO Avārijas dienesta zvanu pieņēmējiem.
- Avārijas un neatliekamie izsaukumi un avārijas situāciju novēršana ir bezmaksas, tādējādi neradot kādus finansiālus šķēršļus klientiem izsaukt Avārijas dienestu.
- Avārijas dienesta un brigāžu darbinieki veic regulāru atestāciju.
- Avārijas dienesta un brigāžu darbinieki ir aprīkoti ar modernām ierīcēm gāzes noplūžu konstatēšanai un seku novēršanai.
- GASO Avārijas dienestam un iecirkņiem ir noslēgtas vienošanās ar Valsts un administratīvo teritoriju operatīvajiem dienestiem un citiem komunikāciju turētājiem par sadarbību ārkārtas situācijās.

- Ik gadu tiek veikti aptuveni 300 mācību izsaukumi, kas ietver mācības kopā ar citiem operatīvajiem dienestiem.
- Gadījumos, kad ir traucēta centralizēta dabasgāzes padeve lietotājiem, GASO veic klientu apziņošanu.
- GASO regulāri veic dabasgāzes sadales sistēmas tehniskās uzraudzības darbus, kā arī iekšējo gāzesvadu revīziju un hermētiskuma pārbaudes darbus atbilstoši normatīvajiem aktiem un Valsts standartiem.

Galvenie indikatori

<p>Būtiskāko daļu neatliekamo situāciju veido galalietotāju īpašumā esošo iekārtu bojājumi.</p> <p>Neskatoties uz to, ka gazificēto objektu skaits samazinās (aizstājot gāzes plītis ar elektriskajām plītīm), pēdējos gados izsaukumu skaits nav būtiski mainījies.</p>	<p style="text-align: center;">Neatliekamās situācijas sadales sistēmā</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Gads</th> <th>Galalietotāja telpās*</th> <th>Ēkā, kopīpašumā**</th> <th>SSO sistēmā</th> <th>Kopā</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2019</td> <td>2 167</td> <td>635</td> <td>887</td> <td>3 689</td> </tr> <tr> <td>2020</td> <td>1 829</td> <td>555</td> <td>775</td> <td>3 159</td> </tr> <tr> <td>2021</td> <td>1 770</td> <td>541</td> <td>1 094</td> <td>3 405</td> </tr> <tr> <td>2022</td> <td>1 779</td> <td>534</td> <td>839</td> <td>3 152</td> </tr> <tr> <td>2023</td> <td>1 761</td> <td>572</td> <td>939</td> <td>3 272</td> </tr> </tbody> </table> <p>*Ietver iekārtas, par kuru ekspluatāciju ir atbildīgs gala lietotājs – dabasgāzes patēriņa skaitītājs, noslēgierīces, dabasgāzes aparātūra un gāzesvadi, kas atrodas galalietotāja telpās.</p> <p>**Ietver fasādes gāzesvadus individuālās un daudzdzīvokļu ēkās, kā arī stāvvadus un iekšējos gāzesvadus līdz skaitītājam daudzdzīvokļu ēkās.</p>	Gads	Galalietotāja telpās*	Ēkā, kopīpašumā**	SSO sistēmā	Kopā	2019	2 167	635	887	3 689	2020	1 829	555	775	3 159	2021	1 770	541	1 094	3 405	2022	1 779	534	839	3 152	2023	1 761	572	939	3 272
Gads	Galalietotāja telpās*	Ēkā, kopīpašumā**	SSO sistēmā	Kopā																											
2019	2 167	635	887	3 689																											
2020	1 829	555	775	3 159																											
2021	1 770	541	1 094	3 405																											
2022	1 779	534	839	3 152																											
2023	1 761	572	939	3 272																											
<p>Avārijas (neatliekamās situācijas ar nopietnām sekām) kopumā sadales sistēmā notiek ļoti reti.</p> <p>Iepriekšējo piecu gadu laikā Latvijā nebija nevienas neatliekamās situācijas, kas būtu klasificējama kā avārija, un nebija neviena cietušā.</p> <p>2017.-2018. gadā kopā bija divas avārijas, savukārt avārijās cietušie cilvēki pēdējo reizi bija 2015. gadā.</p>	<p style="text-align: center;">Avārijas sadales sistēmā un cietušie</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Gads</th> <th>Cietušo skaits</th> <th>Avārijas sadales sistēmā*</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2019</td> <td>0</td> <td>0</td> </tr> <tr> <td>2020</td> <td>0</td> <td>0</td> </tr> <tr> <td>2021</td> <td>0</td> <td>0</td> </tr> <tr> <td>2022</td> <td>0</td> <td>0</td> </tr> <tr> <td>2023</td> <td>0</td> <td>0</td> </tr> </tbody> </table> <p>*Ar avārijām tiek saprastas situācijas, kad dabasgāze ir izraisījusi ugunsgrēku, sprādzienu, kad ir bijuši būtiski piegādes pārtraukumi, būtisks kaitējums videi, kad sagāzējums telpās ir pārsniedzis sprādzienbīstamības apakšējo robežu vai kad avārijas rezultātā ir cietuši cilvēki.</p>	Gads	Cietušo skaits	Avārijas sadales sistēmā*	2019	0	0	2020	0	0	2021	0	0	2022	0	0	2023	0	0												
Gads	Cietušo skaits	Avārijas sadales sistēmā*																													
2019	0	0																													
2020	0	0																													
2021	0	0																													
2022	0	0																													
2023	0	0																													

Vides politika

GASO ir veicis visaptverošu savas darbības un dabasgāzes vides ietekmes izvērtējumu, rezultātus apkopojot GASO *Vides politikā*, t.sk. dokumentā nosakot GASO ētiskas darbības principus. Gan *Vides politika*, gan *Vides kodekss*, kas vienuviet apkopo visus *Vides politikā* noteiktos GASO darbības principus, ir pieejams GASO interneta vietnē.

Vides politikā nav iekļauta avāriju joma (ietekme dabasgāzes noplūžu, aizdegšanās un sprādzienu gadījumā), jo tā ir specifiska un būtiska vides un cilvēku ietekmes joma, kura būtu apskatāma atsevišķi no kopējās *Vides politikas*. Vienlaikus avāriju joma ir apskatīta citās KSA ziņojuma nodaļās.

Vides politikā nav ietverta fluorēto siltumnīcefekta gāzu emisija (tiek izmantotas kondicionēšanas iekārtās) un biometāna joma, kas ir aprakstīts šajā pārskatā.

GASO ir identificējis šādas GASO vides ietekmes jomas:

- sadales sistēmas būvniecība;
- sadales sistēmas ekspluatācija;
- dabasgāzes emisija GASO sadales sistēmā;
- fluorēto gāzu, kas tiek izmantotas kondicionēšanā, emisija;
- vides ietekme lietotāju objektos;
- GASO saimniecības* gaisa piesārņojums;
- GASO saimniecības energoefektivitāte un energopatēriņš;
- GASO iepirkto preču un radīto atkritumu apsaimniekošana;
- GASO ūdens patēriņš un piesārņojums.

*GASO saimniecība – visa ietekme, izņemot pašas sadales sistēmas ietekmi, piemēram, katlumājas, autotransports, apgaismojums, atkritumi u.c.

Katrā no minētajām jomām, izņemot par fluorētajām gāzēm, GASO ir veicis:

- regulējuma un vides prasību izvērtējumu;
- vispārīgu GASO vides ietekmes izvērtējumu;
- vispārīgu vides ietekmes samazināšanas potenciāla izvērtējumu;
- regulāro vides ietekmes mērījumu definējumu;
- GASO principu noteikšanu (*Vides kodekss*).

Vides politika ir vispārīgs dokuments, bet vienlaikus tajā ir noteikti vairāki vides ietekmes mērījumi, kuri ir jāveic katru gadu un kuru rezultāti un interpretācijas ir iekļaujamas ikgadējā KSA ziņojumā.

Kopējais novērtējums

Valsts mērogā lielākais vides piesārņojums visā dabasgāzes izmantošanas ciklā rodas pie gala patērētājiem, kur rodas dabasgāzes zudumi iekšējās gāzesvadu sistēmās un iekārtās un kur dabasgāze tiek dedzināta un atmosfērā nokļūst oglekļa dioksīds (turpmāk – CO₂), slāpekļa oksīdi u.c. izmeši. Lai arī Eiropas Savienības regulējuma izpratnē fosilā dabasgāze nekvalificējas kā videi draudzīgs energoresurss, dabasgāze degšanas procesā rada zemākās siltumnīcefekta gāzu emisijas un rada zemāko cita veida piesārņojumu, salīdzinot ar citiem kurināmajiem, t.sk. salīdzinot ar biomasu un neattīrītu biogāzi. Savukārt biomasas un

biogāzes galvenā priekšrocība ir kurināmā atjaunošanās, kas nav iespējama fosilās dabasgāzes gadījumā.

Vienlaikus nākamajos periodos, sākot ar 2024. gadu, dabasgāzes sadales sistēmā pirmoreiz parādīsies biometāns (līdz sadales sistēmā esošās dabasgāzes kvalitātei attīrīta biogāze) un tiek plānots, ka tās apjoms turpmākajos gados pakāpeniski augs (līdz 2030. gadam biometāna proporcija varētu pārsniegt 10% no kopējā piegādātā apjoma). Visi tehnoloģiskie procesi, kas ir saistīti ar biometāna ražošanu, kvalitātes kontroli un piegādi līdz sadales sistēmai, ir biometāna ražotāju pārziņā, bet GASO ir būtiska loma prasību skaidrošanā un birokrātijas ierobežošanā. Ņemot vērā to, ka biometāns ir biogāze, kas ir attīrīta līdz dabasgāzes kvalitātes parametriem, un ķīmiski tās sastāvs ir līdzvērtīgs dabasgāzei, nav paredzams, ka biometāna emisija no GASO īpašumā esošās sadales sistēmas radīs būtiskāku vai mazāk būtisku vides piesārņojumu, salīdzinot ar fosilo dabasgāzi. Līdz ar to, aizstājot dabasgāzi ar biometānu, GASO nodrošinās neatjaunojamā resursa aizstāšanu ar atjaunojamo resursu, nezaudējot produkta kvalitātē un vides ietekmē, kas būs ievērojams GASO darbības vides ietekmes uzlabojums.

Dabasgāze, salīdzinot ar citiem kurināmajiem, sadegšanas procesā rada ievērojami mazākus CO₂ izmešus, tādējādi radot mazāku siltumnīcefektu. Tāpat dabasgāze rada arī mazāko vides piesārņojumu lokāli cilvēku ikdienas vidē uz ielām un mājokļos. Dabasgāze, salīdzinot ar koksnes produktiem, ogleņiem un šķidrājiem kurināmajiem, rada būtiski mazāku tvana gāzes, sēra oksīdu, slāpekļa oksīdu, dūmu, kvēpu, pelnu un smago metālu pastāvīgo piesārņojumu gan lokālos katlos, gan lielās katlumājās un koģenerācijas stacijās. Arī dabasgāzes izmantošana autotransportā, aizstājot benzīnu un dīzeļdegvielu, dot nozīmīgu ieguldījumu gan oglekļa dioksīda emisiju samazinājumā, gan gaisa kvalitātes uzlabošanā. Piemēram, dabasgāzes darbinātas automašīnas rada līdz pat 70% mazākus slāpekļa oksīdu izmešus, kas ir būtiski cilvēku plaušu veselībai.

GASO saimnieciskajai darbībai ir trīs galvenās vides ietekmes jomas – metāna (dabasgāzes) emisija atmosfērā no sadales sistēmas, enerģijas ražošanas saimniecības vajadzībām (katlumājas, koģenerācija, lokālie katli) un energoresursu patēriņš (ēku apsildē, autotransportā un elektroierīcēs). Ņemot vērā darbinieku skaitu, autoparka lielumu un telpu platības, GASO rada arī nozīmīgu atkritumu daudzumu, kā arī ūdens patēriņu. Sadales sistēmas būvniecībai ir salīdzinoši maza vides ietekme, bet vienlaikus sadales sistēmas būvniecībai ir viskomplicētākās vides prasības.

2023. gada pārskatā pirmo reizi (t.sk. aprēķinot datus par 2022. gadu) ir iekļautas fluorētās gāzes, ko izmanto kondicionēšanas iekārtās. 2023. gada beigās GASO bija 169 kondicionēšanas iekārtas, t.sk. vairākas centralizētas iekārtas un liels daudzums *split* sistēmu (dalītās sistēmas). Pie SEG emisijām tiek ieskaitīts atkārtoti uzpildītais fluorēto gāzu daudzums sistēmās, jo attiecīgi iztrūkstošais daudzums ir zudis caur sistēmas neblīvumiem vai remontdarbiem. Lai arī kopumā uzpildīto gāzu apmērs nav liels, šo gāzu ietekme uz siltumnīcefektu ir ļoti būtiska, kā rezultātā tiek piemēroti būtiski CO₂ ekvivalenta koeficienti. Piemēram, izplatītākā gāze GASO iekārtās ir R410A, kuras ekvivalents ir 2088, līdz ar to, piemēram, 2023. gadā uzpildītais daudzums 28 kg dažādu gāzu deva 54 tonnas CO₂ emisiju ekvivalenta, kas līdzinās iepirktais siltumenerģijas emisiju apmēram.

Sadales sistēmā netiek izmantotas lieljaudas iekārtas kā, piemēram, dabasgāzes pārvades sistēmās vai krātuvēs, kur spiediena nodrošināšanai izmanto iekšdedzes dzinējus vai turbīnas, tādēļ lielākie tiešie CO₂ izmeši GASO rodas no siltumenerģijas un elektroenerģijas ražošanas pašpatēriņa vajadzībām un autotransporta lietošanas. Tomēr, vērtējot siltumnīcefekta ietekmi, tieši dabasgāzes noplūde no sadales sistēmas rada vislielāko vides ietekmi, jo metānam ir ievērojami lielāka ietekme uz siltumnīcefekta veidošanos nekā CO₂.

Sadales sistēmas ekspluatācijā netiek izmantotas kaitīgas ķīmikālijas un neveidojas atmosfēru piesārņojošas vielas, kā arī netiek izmantoti dabas resursi un nerodas nozīmīgs atkritumu daudzums.

Kopumā GASO lielākās raizes ir metāna emisiju ierobežošana, savukārt citās jomās GASO ietekme uz vidi ir salīdzinoši neliela.

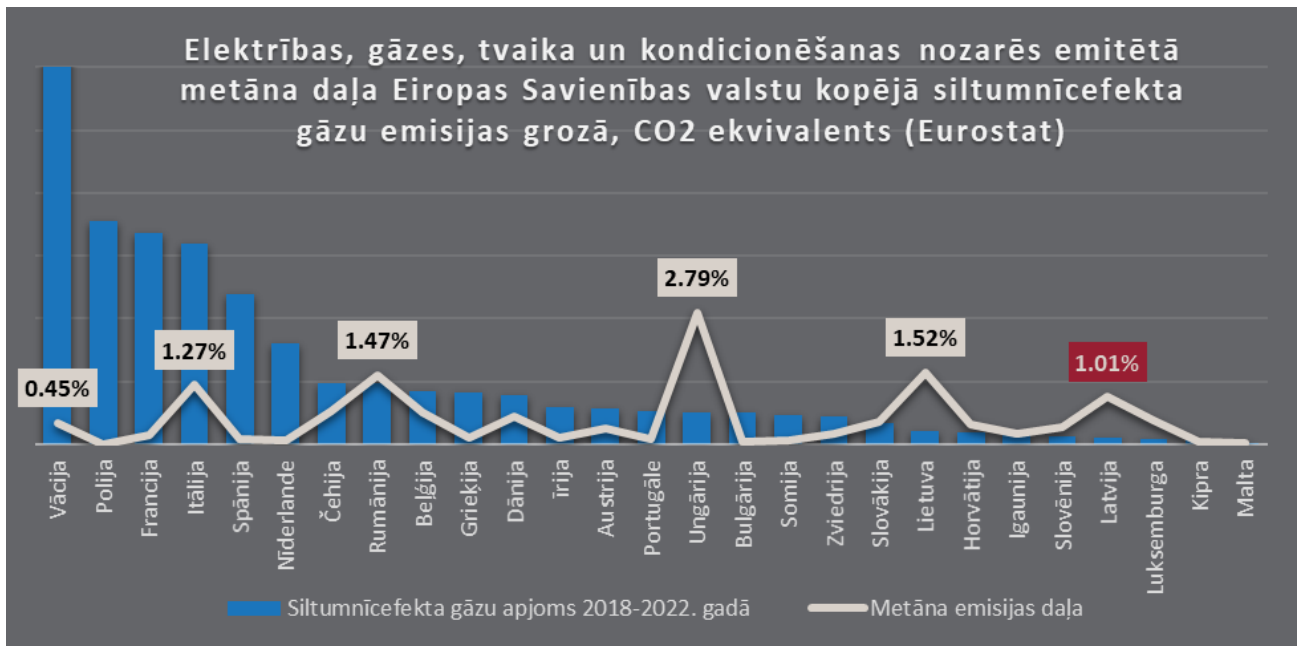
GASO pilnībā ievēro normatīvā regulējuma prasības, kā arī vairākās jomās darbojas atbilstoši augstākiem standartiem, nekā ir noteikts normatīvajā regulējumā.

Latvijas mērogā GASO gan savā saimniecības darbībā, gan siltumnīcefektu izraisošo gāzu kontekstā ir maznozīmīgs piesārņotājs. Vienlaikus GASO pastāv iespējas atsevišķās jomās pakāpeniski samazināt savu vides ietekmi, tādējādi dodot savu ieguldījumu vides kvalitātes uzlabošanā un klimata pārmaiņu ierobežošanā. Savukārt izbūvējot sadales sistēmu patērētājiem, kuri ar dabasgāzi aizvieto videi kaitīgākus kurināmos, GASO dod ieguldījumu kopējā piesārņojuma samazināšanā.

Dabasgāzes noplūžu ietekme uz siltumnīcefektu

Metāns (dabasgāzes pamatsavienojums) ir siltumnīcefektu izraisoša gāze, tādēļ tās emisija (rodas kā pastāvīgie zudumi no sistēmas vai noplūdes gāzesvadu pārrāvumu vai remontdarbu laikā) atmosfērā tiek pārrēķināta kā oglekļa dioksīda CO₂ emisiju ekvivalents. Salīdzinot ar citām Eiropas Savienības dalībvalstīm, Latvijā tiek radītas mazas kopējās SEG emisijas, t.sk. arī maza metāna emisija. Kā redzams grafikā, nozare, kurā darbojas arī GASO, ar metāna emisiju rada vien 1,01% no kopējā Latvijas CO₂ emisiju ekvivalenta. Savukārt tieši sadales sistēmas operatora metāna emisijas apjoms Latvijā ir vien 0,12% no kopējā siltumnīcefekta gāzu emisiju apjoma⁴.

⁴ Aprēķinā izmantoti: Eurostat dati par Latvijas kopējām CO₂ ekvivalentajām emisijām; Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centra ziņojums *LATVIA'S NATIONAL INVENTORY REPORT, Submission under UNFCCC and the Kyoto Protocol, Common Reporting Formats (CRF), 1990 – 2017*, 167.-170. lpp un Emisiju datu pielikumi <https://videscentrs.lv/gmc.lv/lapas/zinojums-par-klimatu>

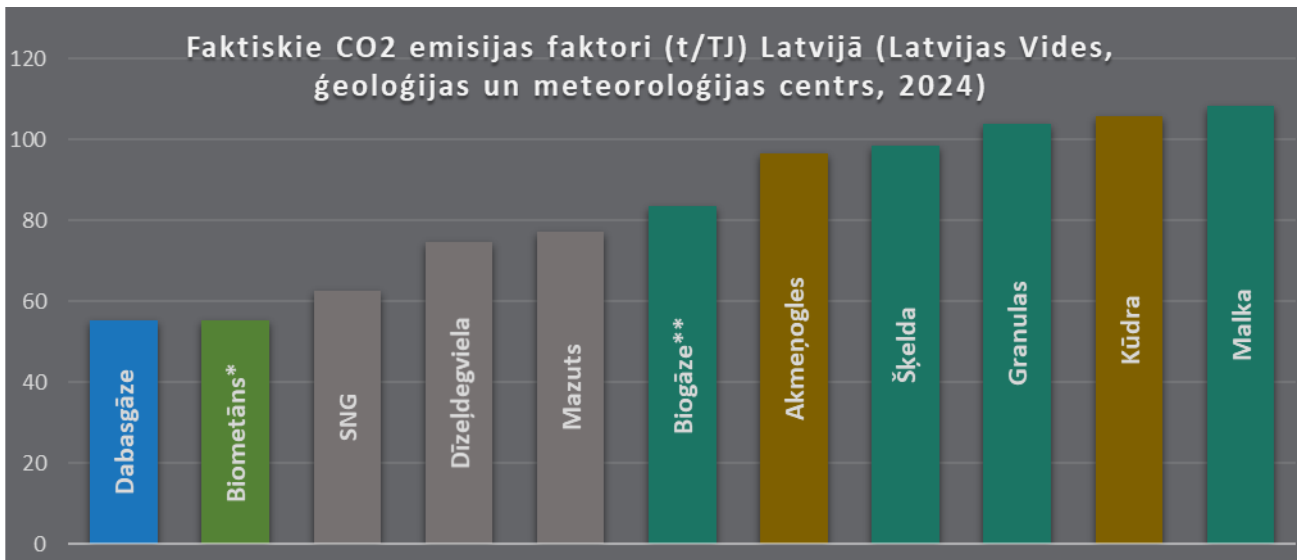

Latvijas augstā metāna emisijas proporcija salīdzinājumā ar citu Eiropas Savienības dalībvalstu rādījumiem ir skaidrojama ne tik daudz ar pašas dabasgāzes izmantošanas apmēriem (vidēji 2018.-2022. gada kopējā patēriņa bilancē Latvijā – 21%, Eiropas Savienībā – 23%⁵) vai transportēšanas apmēriem, bet gan ar citu Latvijas nozaru salīdzinoši mazo CO₂ emisiju apjomu. Piemēram, Latvijā ir salīdzinoši neliela rūpniecība, savukārt patērētā elektroenerģija ir saražota ar salīdzinoši maziem CO₂ izmešiem.

Dabasgāzes dedzināšanas ietekme uz siltumnīcefektu

Ņemot vērā dabasgāzes un biometāna īpašības, tā dedzināšana notiek videi īpaši draudzīgā veidā, tādēļ GASO, attīstot dabasgāzes un biometāna pieejamību valstī un lietojot dabasgāzi un biometānu pašpatēriņā, ilgtermiņā redz sevi kā vides kvalitāti veicinošu un ilgtspējai atbilstošu uzņēmumu, it sevišķi situācijās, kad dabasgāze un biometāns aizvieto citus kurināmos, jo faktiskie dabasgāzes un biometāna dedzināšanas CO₂ izmeši ir zemāki par naftas produktu CO₂ izmešiem un ievērojami zemāki par ogļu, kūdras un kurināmo atjaunojamo resursu – neattīrītas biogāzes un biomasas faktiskajiem CO₂ izmešiem.

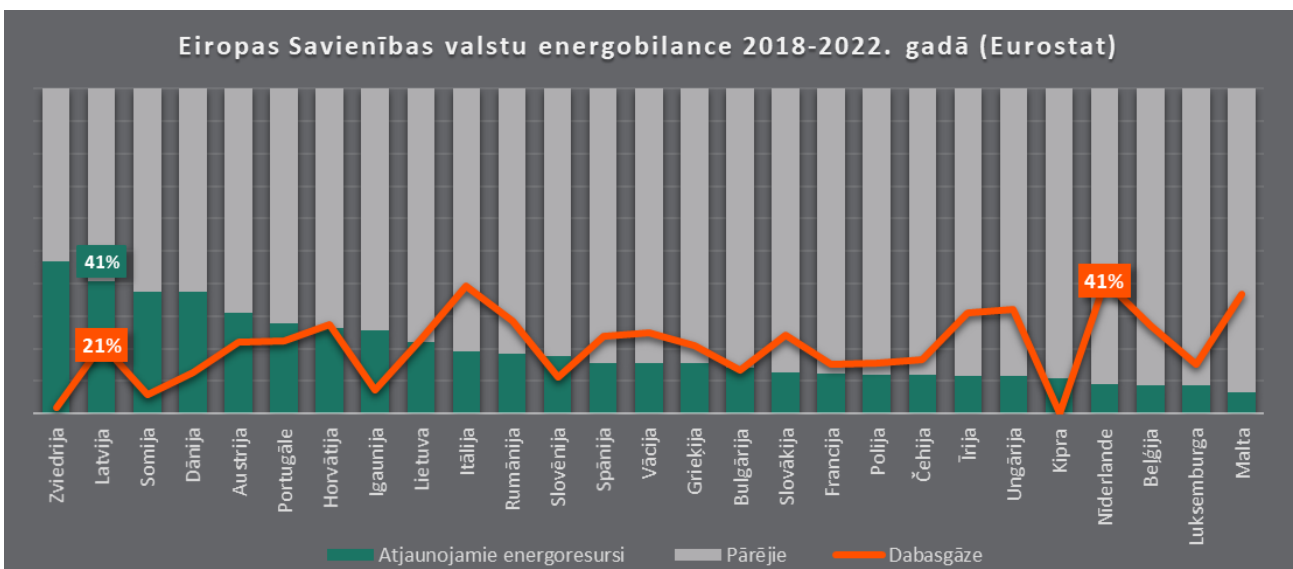
⁵ Eurostat

* Saskaņā ar Ministru kabineta noteikumiem Nr. 567 *Noteikumi par prasībām biometāna un gāzveida stāvoklī pārvērstas sašķidrīnātās dabaszgāzes ievadīšanai un transportēšanai dabaszgāzes pārvades un sadales sistēmā*, sadales sistēmā ievadāmā biogāze ir jāattīra līdz dabaszgāzes tīrības parametriem, kas faktiski nodrošina fosilajai dabaszgāzei līdzvērtīgu emisiju apmēru.

**Biogāze norādīta atbilstoši Dānijas piemēram: DANISH EMISSION INVENTORIES FOR STATIONARY COMBUSTION PLANTS, Scientific Report from DCE – Danish Centre for Environment and Energy, No. 102 (2014), 107.lp.

Latvija ar 41% atjaunojamo energoresursu kopējā patēriņa bilancē ir viena no Eiropas Savienības līderēm atjaunojamo energoresursu izmantošanā. Tomēr nozīmīga daļa – aptuveni 80% no Latvijā patērētā atjaunojamo energoresursu apjoma ir cietie biomasas kurināmie, kas rada nozīmīgu CO₂ un citu vielu piesārņojumu. Savukārt bezemisiju (hidro, saules, vēja) patēriņš Latvijā veido vien 13% no atjaunojamiem energoresursiem un 5% no kopējā patēriņa.⁶ Līdz ar to, lai arī virspusēji Latvijā ir liels zaļās enerģijas daudzums, tomēr tās kvalitāte no vides ietekmes skatupunkta var ievērojami augt, t.sk. ar biometāna palīdzību.

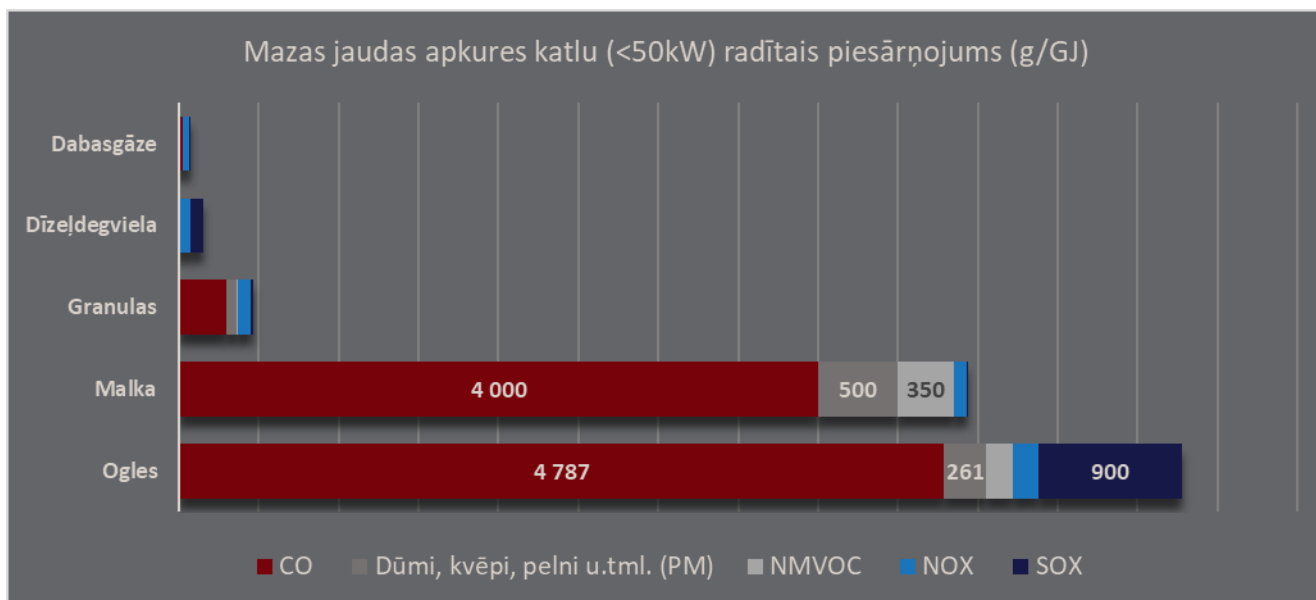
⁶ Eurostat; vidējie dati par 2018.-2022. gadu

NOx, SOx, PM, smago metālu u.c. piesārņojums

Kurināmo dedzināšana rada ne vien SEG emisijas un negatīvu ietekmi uz siltumnīcefektu, bet rada arī tiešu negatīvu ietekmi lokāli uz cilvēku veselību un bioloģiskajiem organismiem, jo kurināmo sadegšanas rezultātā veidojas virkne izmešu.

Kopumā ir identificējamās vairākas piesārņojuma kategorijas vai elementi, kuri lielās koncentrācijās var radīt draudus veselībai un pat dzīvībai. CO jeb tvana gāze slēgtā telpā ir tiešs drauds cilvēka dzīvībai⁷, PM jeb daļiņu piesārņojumam (dūmi, kvēpi, pelni u.tml.) ir būtiska ietekme uz cilvēku elpceļu saslimšanām⁸, NMVOC jeb nemetāna gaistošie organiskie savienojumi slēgtās telpās rada tiešu ietekmi uz veselību, bet atmosfērā veicina smogu⁹, NOx jeb slāpekļa oksīdi lielā koncentrācijā rada respiratoros iekaisumus, veicina smogu un daļiņu piesārņojumu¹⁰, savukārt SOx jeb sēra oksīdi veicina skābos nokrišņus un daļiņu piesārņojumu¹¹.

Kā redzams no Eiropas Vides aģentūras apkopotajiem datiem, Latvijā plaši izplatītās granulas un it sevišķi malka privātmāju vai citu nelielu objektu apkurē rada būtisku lokālu piesārņojumu, savukārt dabasgāze (un biometāns) šādu piesārņojumu faktiski nerada.

Avots: Eiropas vides aģentūra, Small combustion, EMEP/EEA air pollutant emission inventory guidebook 2016

Līdzīga situācija ar lokālo piesārņojumu ir arī vidējas un lielas jaudas iekārtās – dabasgāze kopumā rada mazāku piesārņojumu, salīdzinot ar citiem fosilajiem kurināmajiem vai biomasu.

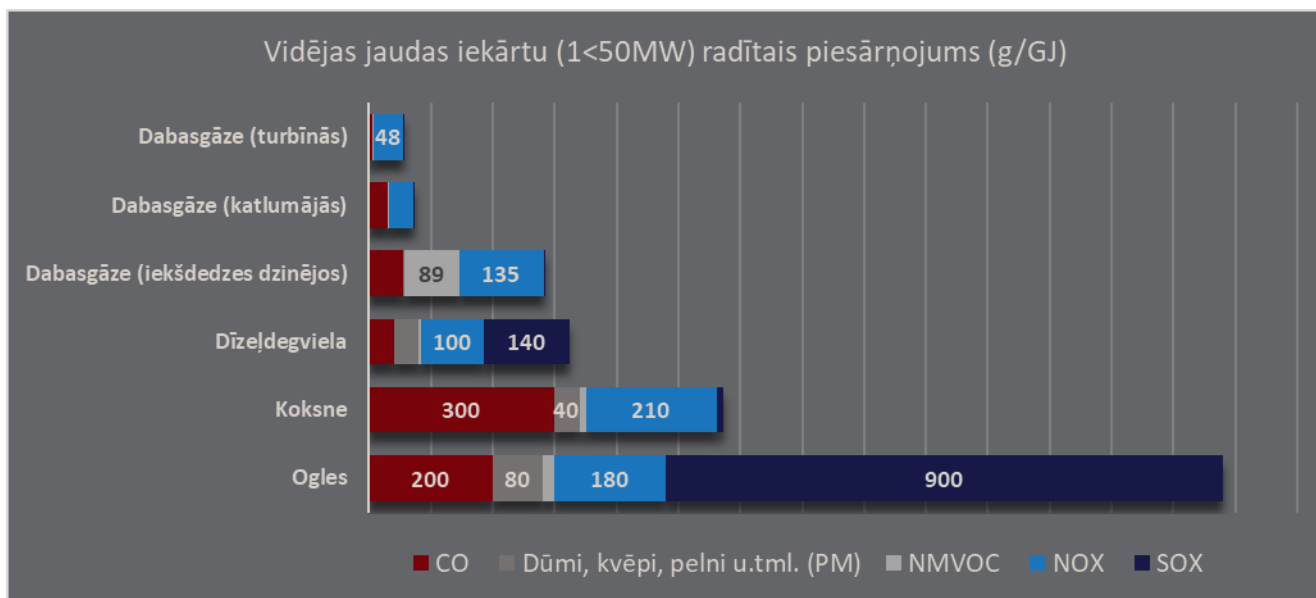
⁷ Eiropas vides aģentūra, <https://www.eea.europa.eu/publications/2-9167-057-X>

⁸ Eiropas vides aģentūra, <https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/indicators/emissions-of-primary-particles-and-5>

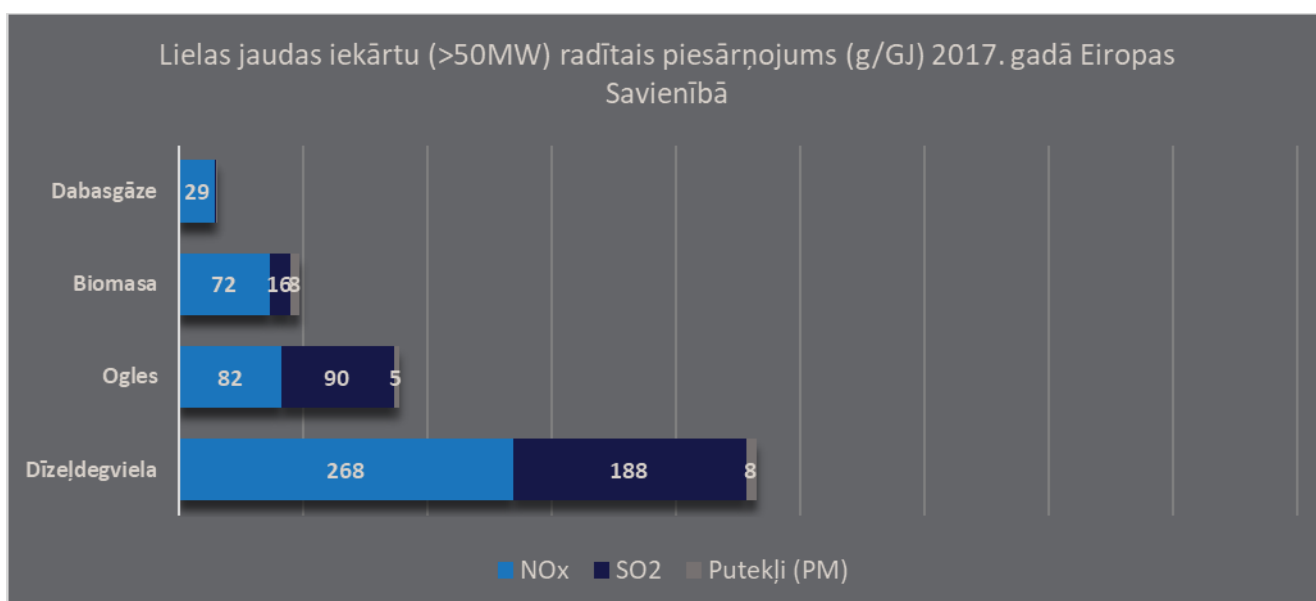
⁹ Eiropas Komisija, Science for Environment Policy, Individual non-methane VOCs have large impacts on human health, 10 April 2014, Issue 369, https://ec.europa.eu/environment/integration/research/newsalert/pdf/369na5_en.pdf

¹⁰ Eiropas vides aģentūra, <https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/indicators/eea-32-nitrogen-oxides-nox-emissions-1>

¹¹ Eiropas vides aģentūra, <https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/indicators/eea-32-sulphur-dioxide-so2-emissions-1>

Avots: Eiropas vides aģentūra, Small combustion, EMEP/EEA air pollutant emission inventory guidebook 2016

Avots: Eiropas vides aģentūra, <https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/daviz/evolution-of-environmental-performance-of-14#tab-dashboard-01>

Dedzināšanas procesā rodas arī cita veida piesārņojums – smagie metāli, dioksīni, polihlorinētie bifenili (ogļūdeņraža un hlora savienojumi) u.c. vielas. Kopumā enerģētikas nozarē šo vielu emisija nerada būtisku kaitējumu videi un cilvēku veselībai, tomēr pastāv būtiska emisiju atšķirība starp dažādiem kurināmā veidiem. Lai sniegtu vispārīgu priekšstatu par šāda piesārņojuma apmēru un ietekmi, var apskatīt smago metālu grupu un vienu bīstamo vielu – benzopirēnu.

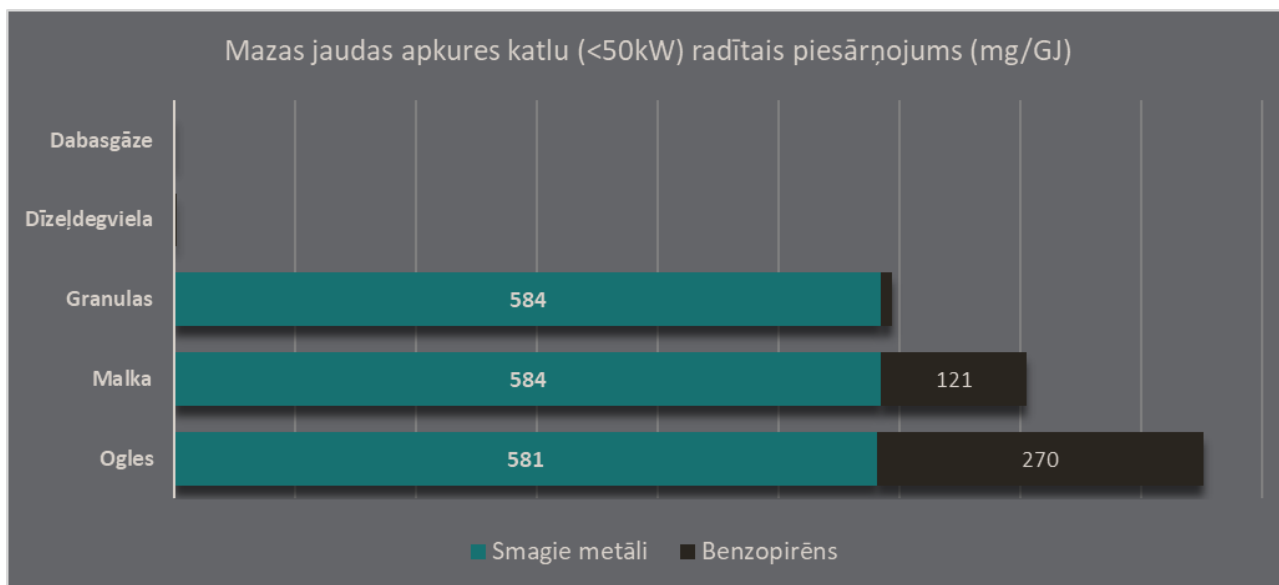
Smagajiem metāliem (svins, kadmījs, dzīvsudrabs, arsēns, hroms, varš, niķelis, selēns un cinks) ir ietekme uz ekosistēmām, kur tie uzkrājas barības ķēdē un nonāk cilvēku organismā, tādējādi ietekmējot cilvēku veselību.¹² Kopumā dabaszgāzes dedzināšana nerada vērā ņemamu smago metālu piesārņojumu ne individuālā, ne valstiskā mērogā, jo smago

¹² Eiropas vides aģentūra, <https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/indicators/eea32-heavy-metal-hm-emissions-1/assessment-9>

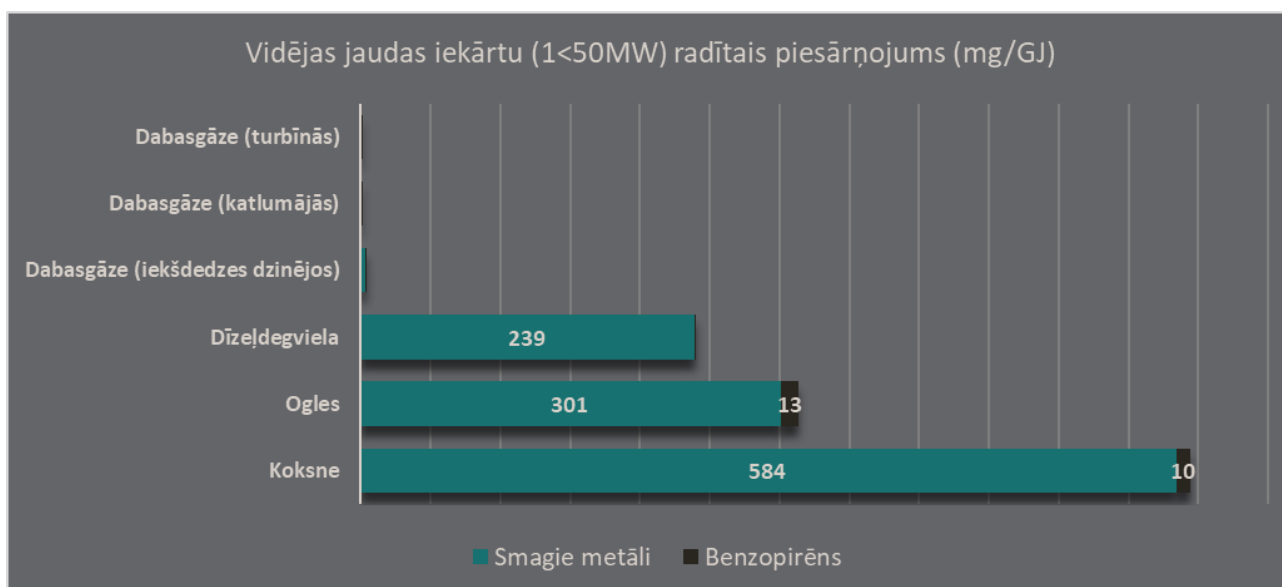
metālu emisija ir tieši atkarīga no šo metālu klātbūtnes izejvielā, bet dabasgāzē šo vielu ir ārkārtīgi maz.

Benzopirēnam (C₂₀H₁₂) ir ietekme uz cilvēku veselību, piemēram, veicinot vēzi¹³, tādēļ to izmešiem tiek pievērsta uzmanība. Kopumā dabasgāzes dedzināšana nerada vērā ņemamu benzopirēna piesārņojumu ne individuālā, ne valstiskā mērogā.

Kā redzams grafikos, dabasgāze faktiski nerada smago metālu un benzopirēna piesārņojumu, turklāt līdzīga situācija ir arī attiecībā uz citu vielu izmešiem. Savukārt biomasas dedzināšanas rezultātā rodas gan smago metālu, gan benzopirēna, gan citu elementu piesārņojums.

Avots: Eiropas vides aģentūra, Small combustion, EMEP/EEA air pollutant emission inventory guidebook 2016

Avots: Eiropas vides aģentūra, Small combustion, EMEP/EEA air pollutant emission inventory guidebook 2016

Riski

Detalizētāki katras jomas risku apraksti ir atrodami GASO *Vides politikā*.

¹³ <https://pubchem.ncbi.nlm.nih.gov/compound/benzo%28a%29pyrene>

Sadales sistēmas būvniecība. Ņemot vērā to, ka sadales sistēma lielākoties tiek būvēta gar ceļiem un apdzīvotās vietās, GASO reti sastopas ar nepieciešamību šķērsot neapdzīvotas aizsargātas dabas teritorijas vai, piemēram, lielā apmērā cirst kokus. Būvniecības laikā netiek izmantoti bīstami materiāli, kā arī nerodas nozīmīgs gaisa, ūdens vai augšnes piesārņojums.

Sadales sistēmas ekspluatācija. Kopumā iepriekš uzbūvētas sadales sistēmas ekspluatācija (neņemot vērā dabasgāzes emisiju) rada nenozīmīgu vides ietekmi, jo aizsargjoslu atmežošana un koku ciršana ir veikta sistēmas objektu izbūves laikā un lielākoties gāzesvadi atrodas pieejamās vietās ārpus mežiem.

Dabasgāzes emisija GASO sadales sistēmā. GASO vides ietekmes būtiskākie riski ir saistīti ar dabasgāzes emisiju no sadales sistēmas. Dabasgāzes galvenās sastāvdaļas – metāna ietekme uz siltumnīcefektu 100 gadu nogrieznī tiek vērtēta kā 25-34 reizes lielāka nekā no CO₂¹⁴, tādēļ tās emisija atmosfērā ir maksimāli jāierobežo. Dabasgāze no sadales sistēmas atmosfērā nokļūst trīs ceļos: pastāvīgos zudumos no sadales tīkliem, remontdarbu laikā un avārijās. Būtiskākais piesārņojums rodas tieši pastāvīgos zudumos.

Vides ietekme lietotāju objektos. Būtiskākā vides ietekme lietotāju objektos rodas dabasgāzes sadedzināšanas iekārtās, dabasgāzes sadedzināšanas procesā radot CO₂ un NO_x piesārņojumu. Savukārt dabasgāzes noplūde no lietotāju īpašumā esošās sistēmas neblīvumiem rada būtiskāko metāna emisiju atmosfērā visā dabasgāzes piegādes un lietošanas ķēdē. Gan CO₂, gan metāns ir būtiski atmosfēras piesārņotāji un siltumnīcefekta izraisītāji.

GASO saimniecības gaisa piesārņojums. GASO nodrošina gandrīz visa pašiem nepieciešamā siltuma ražošanu (97%), kā arī koģenerācijas stacijā saražo vēl 29% no pašpatēriņam nepieciešamās elektroenerģijas. Turklāt GASO ir liels autoparks (252 automašīnas 2023. gadā). Ņemot vērāt to, ka GASO visu pašu saražoto enerģiju iegūst no dabasgāzes, kā arī dabasgāzes izmantošanu autoparkā, GASO kopumā ir nodrošinājis augsti efektīvu un videi draudzīgāku saimniekošanu, nekā tas būtu, piemēram, autoparkā izmantojot tikai benzīna vai dīzeļa autotransportu vai ražojot siltumu vai elektrību no kurināmajiem, kuri rada augstāku siltumnīcefekta gāzu apjomu vai piesārņojumu.

GASO saimniecības energoefektivitāte un energopatēriņš. GASO saimniecībā energoefektivitāte ir būtiska četrās darbības jomās – enerģijas ražošanas tehnoloģiskajos risinājumos, ēku energoefektivitātē, elektroenerģiju patērējošās iekārtās un autotransportā.

Enerģija GASO tiek ražota trim mērķiem – siltumam telpu apkurē un ūdens uzsildīšanā, elektrības patēriņam un mazākā apmērā aukstuma ražošanai. Raugoties no tehnoloģiju aspekta, GASO savā darbībā izmanto augsti efektīvas un modernas iekārtas. Kopumā pašu ražotā enerģija ir ļāvusi nodrošināt efektīvu dabas resursu patēriņu un zemāku vides ietekmi, salīdzinot ar kurināmo alternatīvām vai centralizēto siltumapgādi.

¹⁴ Starpvalstu klimata pārmaiņu panelis (Intergovernmental Panel on Climate Change); *IPCC Fifth Assessment Report: Climate Change 2013. The Physical Science Basis. Working Group I Contribution to the Fifth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change – 8.7 Emission Metrics*. 714. lpp. <https://www.ipcc.ch/report/ar5/wg1/>; Latvijas regulējumā un Eurostat datos tiek izmantots koeficients 25, kas atbilst Starpvalstu klimata pārmaiņu paneļa 4. ziņojumā ietvertajām vērtībām: Ministru kabineta noteikumu Nr. 42 *Siltumnīcefekta gāzu emisiju aprēķina metodika* 1. pielikuma 8. tabula

Ēku energoefektivitātei ir būtiska nozīme kopējā GASO energoresursu patēriņā, jo apkure veido vairāk nekā pusi no visa GASO energopatēriņa. GASO rūpējas par ēku tehnisko stāvokli, kopumā nodrošinot normatīvajiem aktiem atbilstošu ēku energoefektivitāti.

Elektroenerģiju patērējošās iekārtas ir iedalāmas vairākās kategorijās – apgaismojums, datortehnika, sadzīves iekārtas, klimata kontroles iekārtas, tehniskās saimniecības iekārtas (dabaszāzes uztildes iekārtas, kompresori, instrumenti u.c.), gāzesvadu katodaizsardzība. Atsevišķās kategorijās, piemēram, gāzesvadu katodaizsardzībā, būtisku energoefektivitātes paaugstinājumu nav iespējams sasniegt, bet atsevišķās kategorijās, piemēram, datortehnikas iekārtās un sadzīves elektroiekārtās sistemātiska iekāru izvēle ļauj samazināt elektroenerģijas patēriņu.

GASO autoparks tiek regulāri atjaunināts, un iegādātas tiek vienīgi jaunas automašīnas. Tas nodrošina vidējā termiņā autoparka atbilstību Eiropas Savienības autotransporta vides prasībām. GASO arī izmanto viedās sistēmas autotransporta degvielas patēriņa monitoringam.

GASO iepirkto preču un radīto atkritumu apsaimniekošana. GASO savā darbībā rada dažāda veida atkritumus – sadzīves, būvniecības, bioloģiskos, bīstamos un videi kaitīgos. Vienlaikus GASO radītie bīstamie atkritumi pamatā ir tādi, kas ir saistīti ar dažādu saimniecībā izmantojamu preču lietošanu, piemēram, baterijas, motoreļļas, bīstamās elektroiekārtas u.tml., bet tieši sadales sistēmas būvniecības vai ekspluatācijas gaitā GASO nerada bīstamos atkritumus.

GASO ūdens patēriņš un piesārņojums. GASO gan savā saimniecībā, gan sadales sistēmas būvniecībā vai ekspluatācijā nerada ūdens piesārņojumu. GASO savām vajadzībām patērē optimālu ūdens daudzumu.

Mērķi

Detalizētāk katras jomas mērķi un vides ietekmes samazināšanas potenciāls ir aprakstīts *GASO Vides politikā*.

Sadales sistēmas būvniecība. GASO mērķis sadales sistēmas būvniecībā ir nodrošināt optimālas būvniecības izmaksas, pēc iespējas samazinot katra būvniecības objekta ietekmi uz vidi. Kopumā līdz šim GASO savā darbībā ir bijis videi draudzīgs, un nepastāv tādu procedūru vai tehnoloģiju, kuru izmaiņu rezultātā varētu sasniegt būtisku vides ietekmes samazinājumu.

Sadales sistēmas ekspluatācija. GASO mērķis ir droša dabaszāzes piegāde un minimāla vides ietekme avāriju gadījumā. Lai šo mērķi realizētu, GASO ir nepieciešams uzturēt atbilstošā kārtībā aizsargjoslas, nodrošinot sadales sistēmas drošu funkcionēšanu, cilvēku un īpašuma aizsardzību avāriju gadījumā un piekļuvi objektiem, lai operatīvi novērstu avārijas, kas cita starpā samazina videi kaitīgā metāna noplūdes apjomu. Kopumā GASO šos uzdevumus izpilda un nodrošina mērķa izpildi.

Dabaszāzes emisija GASO sadales sistēmā. Pastāvīgo emisiju samazināšana ir atkarīga no tehniskā stāvokļa sadales sistēmā, kura, lai arī lielā daļā tiek ekspluatēta ilgu laiku, ir labā tehniskā stāvoklī. Atbilstoši faktiskajai situācijai GASO vides ietekmes mērķis zudumu jomā ir sadales sistēmas ekspluatācijas laikā nodrošināt emisiju apjomu zemākā līmenī, nekā vidēji Eiropas Savienībā. Minētais mērķis tiek izpildīts.

Remontdarbu jomā nav saskatāms būtisks emisiju samazināšanas potenciāls un šajā jomā ir noteikts vispārīgs mērķis ievērot darbu veikšanas kārtību un nodrošināt darbinieku atbilstošu kvalifikāciju, tādējādi nodrošinot minimālu dabasgāzes izplūdi atmosfērā remontdarbu un pieslēgumu izbūves laikā. Minētais mērķis tiek izpildīts.

Arī avāriju jomā nav saskatāms būtisks emisiju samazināšanas potenciāls, tomēr šajā jomā pastāv risks pieaugt emisiju apjomam, ja netiek uzturēts GASO procedūru un sabiedrības informētības atbilstošs līmenis. Līdz ar to šajā jomā ir noteikts vispārīgs mērķis ievērot darbu veikšanas kārtību, nodrošināt darbinieku atbilstošu kvalifikāciju un avārijas dienesta operativitāti, tādējādi nodrošinot iespēju neatliekamās situācijās maksimāli ātri lokalizēt noplūdes un ierobežot izplūdušās dabasgāzes daudzumu, kā arī nodrošināt sabiedrības izpratni par dabasgāzes bīstamību. Minētie mērķi tiek izpildīti.

Vides ietekme lietotāju objektos. Visā dabasgāzes piegādes un lietošanas posmā tieši galalietotāji var dot visbūtiskāko ieguldījumu vides ietekmes samazināšanā. Lai arī GASO nav tiešas ietekmes uz šo posmu, ar izglītošanas un informēšanas pasākumiem var panākt sabiedrības izpratnes pieaugumu par dabasgāzes izmantošanas pozitīvajām un negatīvajām pusēm, kā arī jomām, kurās individuālie ieguldījumi un pūliņi var nest būtisku vides ietekmes samazinājumu. Pirmkārt, GASO nodrošina sabiedrības izpratni un informētību par dabasgāzes potenciālu vides ietekmes uzlabošanā sektoros, kur tiek izmantoti mazāk efektīvi un mazāk videi draudzīgi kurināmie vai auto degviela. Otrkārt, GASO informē sabiedrību par neefektīvi dedzinātas dabasgāzes radīto vides ietekmi un negatīvajām finansiālajām sekām, kā arī informēt par tirgū pieejamām augsti efektīvām iekārtām. Treškārt, GASO rūpējas par sadales sistēmas, t.sk. iekšvadu tehnisko stāvokli atbilstoši normatīvā regulējuma prasībām, kā arī veicina lietotāju investīcijas modernās iekārtās un infrastruktūras tehniskajā stāvoklī. Ceturtkārt, GASO veicina CNG infrastruktūras attīstību Latvijā, nodrošinot tehnisko atbalstu un citas kompetences uzņēmumiem, kuri investē uzpildes staciju izveidē.

GASO saimniecības gaisa piesārņojums. GASO gadu laikā ir mērķtiecīgi virzījies uz plašāku dabasgāzes izmantošanu enerģijas ražošanā un autotransportā, tādējādi samazinot piesārņojumu, salīdzinot ar iepriekšējām alternatīvām. Nākotnē piesārņojumu var turpināt samazināt ar bezemisiju iekārtu izmantošanu.

GASO saimniecības energoefektivitāte un energopatēriņš. Enerģijas ražošanas jomā GASO mērķis ir maksimāli izmantot dabasgāzi enerģijas ražošanā, kas jau pašā saknē nodrošina labus energoefektivitātes rādītājus ražošanā. Ēku energoefektivitātes jomā GASO mērķis ir nodrošināt normatīvajām prasībām atbilstošu ēku energoefektivitāti, ievērojot ēku tehniskās un kultūrvēsturiskās prasības un ievērojot nepieciešamību nodrošināt patīkamu darba vidi. Elektroenerģiju patērējošo iekārtu jomā GASO mērķis ir būt energoefektīvam, izmantojot aktuālas energoefektīvas tehnoloģijas, plānojot nepieciešamās iekārtu jaudas un nosakot iepirkto elektroiekārtu energoefektivitātes standartus centrālajos un individuālajos iepirkumos, ja vien šādi standarti ir nosakāmi konkrētām iekārtām un iekārtu darbaspējas nav kritiskas funkciju veikšanai. Savukārt autotransporta jomā būtiskākas ir vides un degvielas patēriņa, nevis energoefektivitātes prasības, jo energoefektīvākie dīzeļdegvielas dzinēji ir videi nedraudzīgākie dzinēji, – attiecīgi GASO pēc iespējas sabalansē praktiskās vajadzības, dzinēja jaudu un citus parametrus, kas ietekmē degvielas

patēriņu, vienlaikus vietās, kur ir pieejama CNG infrastruktūra, dodot priekšroku dabasgāzes auto.

GASO iepirkto preču un radīto atkritumu apsaimniekošana. Kopumā GASO ievēro normatīvā regulējuma prasības, bet atsevišķās jomās ir panākams progress, piemēram, samazinot papīra dokumentu apriti un nodrošinot kvalitatīvāku un pilnvērtīgāku atkritumu šķirošanu.

GASO ūdens patēriņš un piesārņojums. Ņemot vērā to, ka ūdens nav iesaistīts GASO pamatdarbības tehniskajos procesos, kopumā GASO vides ietekme caur ūdens patēriņu ir minimāla, savukārt ūdens patēriņš saimniecībā ir optimāls. Līdz ar to GASO šajā jomā nav izvirzījis kādus specifiskus mērķus.

Iekšējais normatīvais regulējums

- Vides politika.
- Aprēķinu metodika dabasgāzes tehnoloģisko zudumu aprēķinam sadales sistēmā (t.sk. zudumu aprēķins no lietotāju gāzes apgādes iekšējās sistēmas un avārijas izmešiem).
- Ikgadējais Pārskats par siltumnīcefekta gāzu emisiju.
- Rīkojums par energopārvaldību.
- Rīkojums par vides aizsardzības normatīvo aktu prasību izpildi un dabas resursu nodokļa aprēķināšanas kārtību
- Rīkojums par dabasgāzes pašpatēriņu un zudumiem
- Saņemto sūdzību un priekšlikumu izskatīšanas kārtības nolikums.
- Trauksmes celšanas noteikumi.

Pasākumi

2023. gadā veiktie pasākumi

- Ieviesta fluorēto siltumnīcefekta gāzu (izmanto kondicionēšanas iekārtās) emisijas uzskaitē un ziņošana.
- 2022.-2023. gadā noritēja darbs pie normatīvā regulējuma izstrādes biometāna ražotāju piekļuvei pie sadales sistēmas, sadarbībā ar pārvades sistēmas operatoru AS "Conexus Baltic Grid" tika izstrādāti principi biometāna ražotāju piekļuvei vairumtirgum, tika izstrādātas GASO prasības ražotājiem biometāna kvalitātes kontrolei un veikti citi pasākumi, kas ir rezultējušies ar 15 izdotajiem tehniskajiem noteikumiem biometāna ražotājiem. Realizējot projektus, kuriem ir izsniegti tehniskie noteikumi, biometāns varētu sasniegt 10% no kopējā piegādātā metāna apjoma.
- Par energoefektivitātes pasākumiem skatīt sadaļu TEHNOLOĢIJAS.

Kopējie pasākumi

- GASO ir izstrādāta *Vides politika*, plaši izpētot visus jautājumus, kas skar GASO darbības vides ietekmi, kā arī ir noteikti GASO vides ietekmes principi sistēmas attīstībā jeb izveidots Vides kodekss.
- Atbilstoši *Vides politikā* noteiktajam, KSA ziņojumā tiek izvērtēta GASO atbilstība *Vides politikā* noteiktajiem principiem, kā arī tiek publicēti ikgadējie vides ietekmes mērījumi un to interpretācija.

- GASO ir apstiprinājis un ieviesis iekšējo trauksmes celšanas sistēmu, kura t.sk. paredz iespēju ziņot par vides ietekmes pārkāpumiem.
- leviesta sūdzību un priekšlikumu izskatīšanas kārtība, kas tajā skaitā paredz vides ietekmes jomas skarošu sūdzību reģistrāciju un izskatīšanu.

Metāna emisija

- GASO ir iecelta atbildīgā persona par vides jautājumu monitoringu.
- Katru ceturksni GASO sagatavo pārskatus par dabasgāzē esošo siltumnīcefekta gāzu (galvenokārt metāna) izplūdi atmosfērā, par ko tiek maksāts dabas resursu nodoklis, kā arī reizi gadā šāds pārskats tiek iesniegts Latvijas Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijai.

Saimniecība

- GASO ir ieviesta uzņēmuma energopārvaldības sistēma.
- Izveidota darba grupa, kas uztur energopārvaldības sistēmu atbilstoši LVS EN ISO 50001:2018 standartam.
- Ir veikta uzņēmuma energoresursu patēriņa padziļināta analīze, kā rezultātā GASO ir noteikti būtiskie energopatēriņa procesi, kā arī definēti galvenie energorādītāju indikatori, kas tiek monitorēti un izvērtēti atbilstoši darbības sfērai.
- Reizi gadā tiek veikts energoaudits.
- Katru gadu tiek izstrādāti un apstiprināti uzņēmuma energopārskati, kā arī tiek noteikti galvenie energoefektivitātes mērķi nākamajam gadam.
- Uzņēmumā no 2019. gada līdz 2023. gadam tika īstenoti 124 energoefektivitātes pasākumi, kas atbilstoši normatīvajam standartam tiek novērtēti ar 4604 MWh samazinājuma potenciālu (reālais samazinājums ir mazāks, tomēr to ir grūti precīzi novērtēt, jo energopatēriņu ietekmē tādi ārēji apstākļi kā gaisa temperatūra u.tml.).
- GASO katru gadu Valsts vides dienestam sniedz datus par C piesārņojuma kategorijas katlumāju izmešu apjomu.
- GASO sistemātiski katru gadu atjauno daļu no autoparka, tādējādi nodrošinot, ka kopumā autoparks atbilst mūsdienu prasībām pret vidi.
- Autotransportam ir noteikts vidējais degvielas patēriņš atbilstoši Ceļu satiksmes drošības direkcijas aprēķiniem, tādējādi veicinot videi draudzīgākus autotransporta lietošanas paradumus.
- Katru ceturksni GASO sagatavo pārskatus par saimniecībā izmantotajiem bīstamajiem produktiem (piemēram, akumulatoriem) un iepakojumu, par ko tiek maksāts dabas resursu nodoklis.

Atkritumu apsaimniekošana

- GASO tiek šķiroti un atsevišķi nodoti šādi atkritumi: datortehnika, metāllūžņi, celtniecības materiāli un riepas.
- GASO lielākajā daļā iecirkņu tiek šķiroti un atsevišķi nodoti šādi atkritumi: papīrs, plastmasa, lampas un baterijas.
- GASO ir noslēgts līgums par izlietotā iepakojuma apsaimniekošanu, kas tostarp atbrīvo GASO no dabas resursu nodokļa par izlietoto iepakojumu maksāšanas.

Galvenie indikatori

GASO oglekļa pēdas nospiedums galvenokārt ir saistīts ar dabasgāzes (metāna) emisiju atmosfērā (metānam aprēķinos izmantots CO₂ ekvivalenta koeficients 25). Dabasgāzes emisija 2023. gadā veidoja 79% no GASO kopējām SEG emisijām.

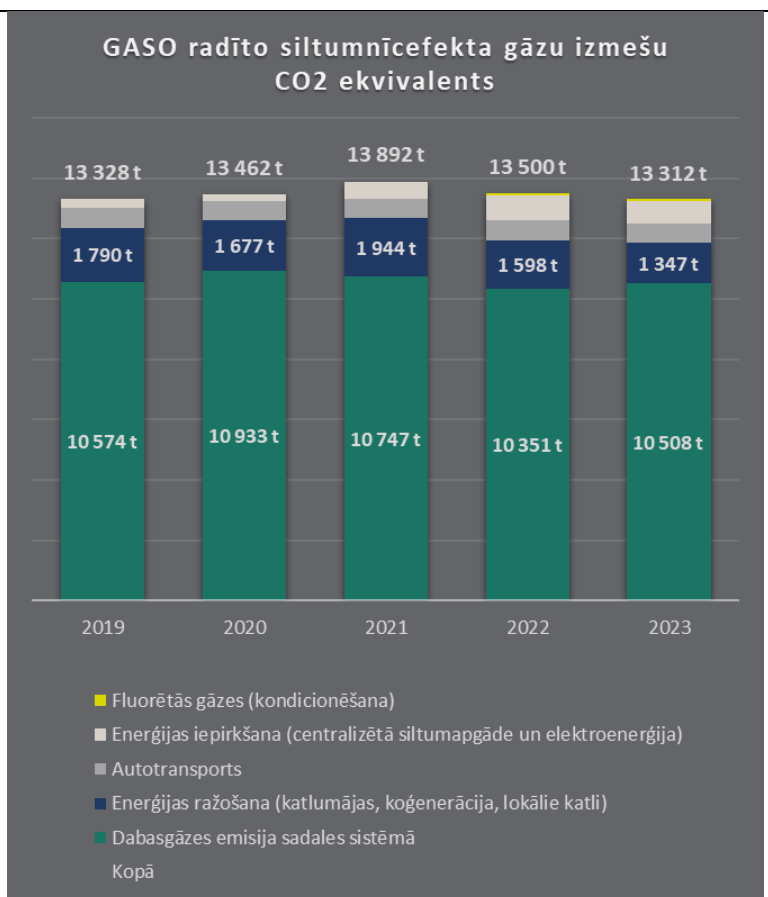
Otrs nozīmīgākais emisiju avots (10%) ir pašu saražotais siltums, aukstums un elektroenerģija, kas tiek izmantoti pašu vajadzībām.

Savukārt iepirkta enerģija (siltums un elektroenerģija) veidoja 6%, bet autotransports 5% no GASO kopējām SEG emisijām.

Pārskatā pirmo reizi (sākot ar 2022. gadu) ir iekļautas fluorētās gāzes (izmanto kondicionēšanā), kuras 2023. gadā veidoja 0,4% no visām emisijām.

Kopumā GASO radītais oglekļa pēdas nospiedums ir neliels, ņemot vērā salīdzinoši mazos dabasgāzes zudumus sistēmā un dabasgāzes izmantošanu pašu enerģijas ražošanā un autotransportā.

2023. gadā CO₂ ekvivalenta izmešu apjoms samazinājās par 189 tonnām, kas galvenokārt bija saistīts ar siltuma un elektroenerģijas patēriņa samazinājumu.

2023. gada pārskatā ir precizēti dati par dabasgāzes emisiju sadales sistēmā laika posmam no 2019. līdz 2022. gadam, precizēta aprēķina metodika un pārrēķināti dati autotransporta emisijām laika posmam no 2019. līdz 2022. gadam, ieviesti fluorēto gāzu uzskaites sākot ar 2022. gadu.

CO₂ izmešu daudzums enerģijas ražošanā C kategorijas iekārtās tiek aprēķināts saskaņā ar MK noteikumiem.

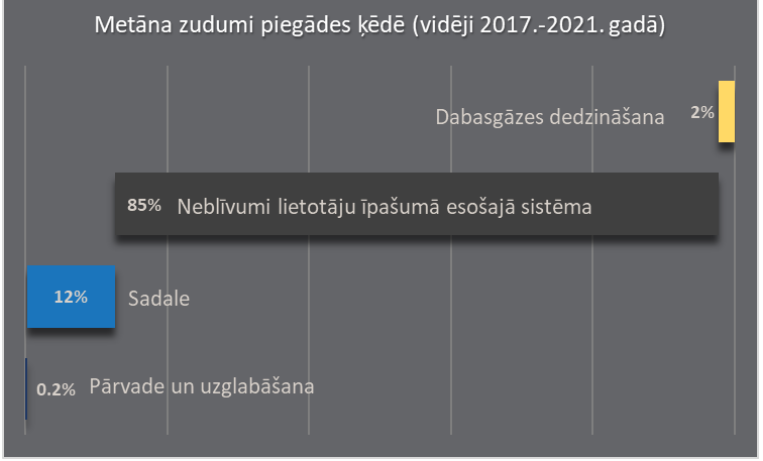
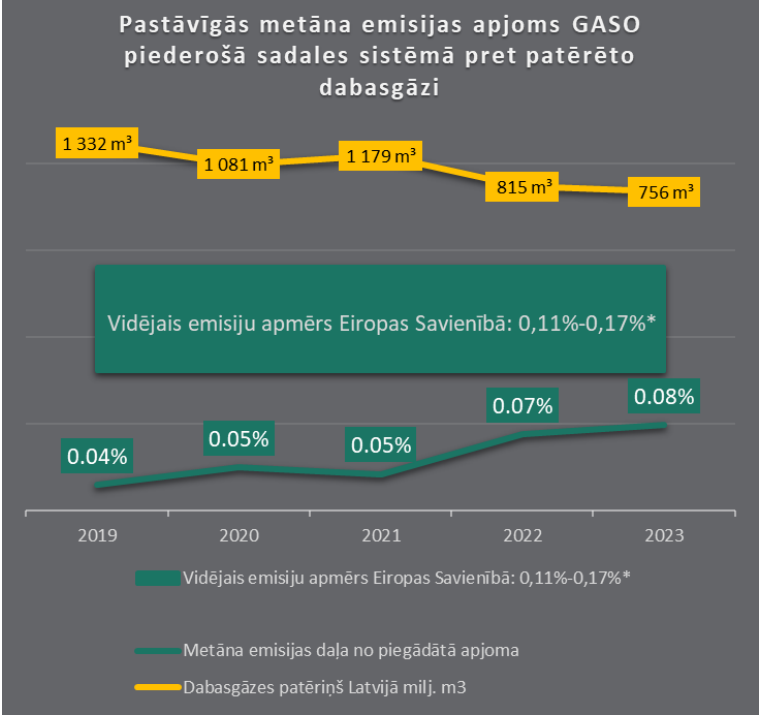
CO₂ izmešu daudzums enerģijas ražošanā ne C kategorijas apkures katlos tiek aprēķināts, ņemot vērā LVĢMCMC pēdējos datus par dabasgāzes CO₂ faktoriem.

Siltumenerģijas iepirkšanas radītais CO₂ izmešu daudzums tiek aprēķināts no CSP datiem, ņemot vērā visu Latvijas vispārējās lietošanas katlumāju un koģenerācijas staciju kurināmos, efektivitāti un piegādes zudumus, kā arī LVĢMCMC noteiktos CO₂ izmešu faktorus atkarībā no kurināmā. 2023. gadā radītais CO₂ izmešu daudzums tiek aprēķināts kā vidējais rādītājs no iepriekšējiem 5 gadiem, jo ziņojuma sagatavošanas brīdī nav pieejami aktuālie dati.

Elektroenerģijas iepirkšanas radītā CO₂ izmešu daudzumam tiek izmantoti VAS Latveņergo dati par pārdotās elektroenerģijas ietekmi uz vidi. 2023. gadā ir piemēroti 2022. gada rādītāji.

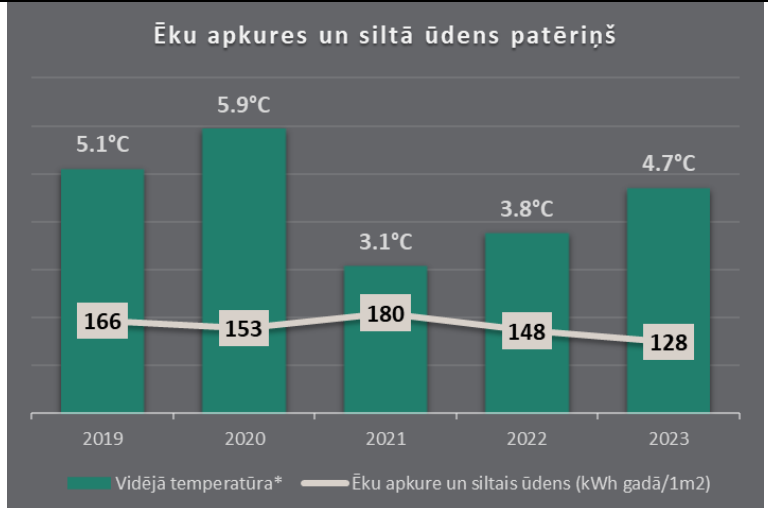
Autotransporta CO₂ izmešu aprēķinam tiek izmantoti Ministru kabineta noteikumos Nr. 42 *Siltumnīcefekta gāzu emisiju aprēķina metodika* ietvertie principi un faktori benzīna, dīzeļa un dabasgāzes emisiju aprēķiniem. Par pamatu tiek ņemts katra degvielas veida aprēķinātais patēriņš pārskata gadā.

Dabasgāzes zudumu pārrēķinam uz CO₂ ekvivalentu tiek izmantots MK metodoloģijā noteiktais reizinātājs "25".

	<p>Fluorējošo gāzu (f-gāzu) emisiju ekvivalentu aprēķinam tiek izmantoti IPCC AR4 CO₂ ekvivalenta faktori.</p>																		
<p>Būtiskākais dabasgāzes (metāna) emisijas apjoms rodas lietotāju īpašumā esošajā sadales sistēmā, kur dabasgāze noplūst no neblīvējumiem savienojumos, iekārtās u.c.</p>	 <p>Metāna zudumi piegādes ķēdē (vidēji 2017.-2021. gadā)</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Kategorija</th> <th>Procenti</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Sadale</td> <td>12%</td> </tr> <tr> <td>Pārvade un uzglabāšana</td> <td>0.2%</td> </tr> <tr> <td>Neblīvumi lietotāju īpašumā esošajā sistēmā</td> <td>85%</td> </tr> <tr> <td>Dabasgāzes dedzināšana</td> <td>2%</td> </tr> </tbody> </table> <p>Avots: LATVIA'S NATIONAL INVENTORY REPORT, Greenhouse Gas Emissions in Latvia from 1990 to 2021 in Common Reporting Formats (CRF), Rīga, 2023 https://videscentrs.lv/gmc.lv/lapas/zinojums-par-klimatu</p>	Kategorija	Procenti	Sadale	12%	Pārvade un uzglabāšana	0.2%	Neblīvumi lietotāju īpašumā esošajā sistēmā	85%	Dabasgāzes dedzināšana	2%								
Kategorija	Procenti																		
Sadale	12%																		
Pārvade un uzglabāšana	0.2%																		
Neblīvumi lietotāju īpašumā esošajā sistēmā	85%																		
Dabasgāzes dedzināšana	2%																		
<p>GASO piederošajā sadales sistēmā aprēķinātais pastāvīgais metāna emisijas apjoms ir aptuveni divreiz mazāks nekā Eiropas Savienībā, liecina veiktie pētījumi.</p> <p>Ņemot vērā to, ka metāna emisijas apjoma aprēķinu neietekmē dabasgāzes patēriņš, koeficients būtiski mainās atkarībā no dabasgāzes patēriņa – attiecīgi 2022.-2023. gadā būtiski samazinājās dabasgāzes patēriņš, kā rezultātā pieauga emisijas koeficients.</p> <p>Dabasgāzes emisija no sadales sistēmas ir neizbēgama, tādēļ kā negatīvu rezultātu varētu vērtēt emisiju apjomu virs vidējā Eiropas Savienības rādītāja.</p>	 <p>Pastāvīgās metāna emisijas apjoms GASO piederošā sadales sistēmā pret patērēto dabasgāzi</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Gads</th> <th>Dabasgāzes patēriņš Latvijā (milj. m³)</th> <th>Metāna emisijas daļa no piegādātā apjoma (%)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2019</td> <td>1 332 m³</td> <td>0.04%</td> </tr> <tr> <td>2020</td> <td>1 081 m³</td> <td>0.05%</td> </tr> <tr> <td>2021</td> <td>1 179 m³</td> <td>0.05%</td> </tr> <tr> <td>2022</td> <td>815 m³</td> <td>0.07%</td> </tr> <tr> <td>2023</td> <td>756 m³</td> <td>0.08%</td> </tr> </tbody> </table> <p>Vidējais emisiju apmērs Eiropas Savienībā: 0,11%-0,17%*</p> <p>*Eiropas dabasgāzes industrijas tehniskā asociācija MARCOGAZ; <i>Survey methane emissions for gas distribution in Europe, Update 2017, 2018</i> (marcogaz.org)</p> <p>2023. gada pārskatā ir precizēti dati par dabasgāzes emisiju sadales sistēmā laika posmam no 2019. līdz 2022. gadam.</p>	Gads	Dabasgāzes patēriņš Latvijā (milj. m ³)	Metāna emisijas daļa no piegādātā apjoma (%)	2019	1 332 m ³	0.04%	2020	1 081 m ³	0.05%	2021	1 179 m ³	0.05%	2022	815 m ³	0.07%	2023	756 m ³	0.08%
Gads	Dabasgāzes patēriņš Latvijā (milj. m ³)	Metāna emisijas daļa no piegādātā apjoma (%)																	
2019	1 332 m ³	0.04%																	
2020	1 081 m ³	0.05%																	
2021	1 179 m ³	0.05%																	
2022	815 m ³	0.07%																	
2023	756 m ³	0.08%																	

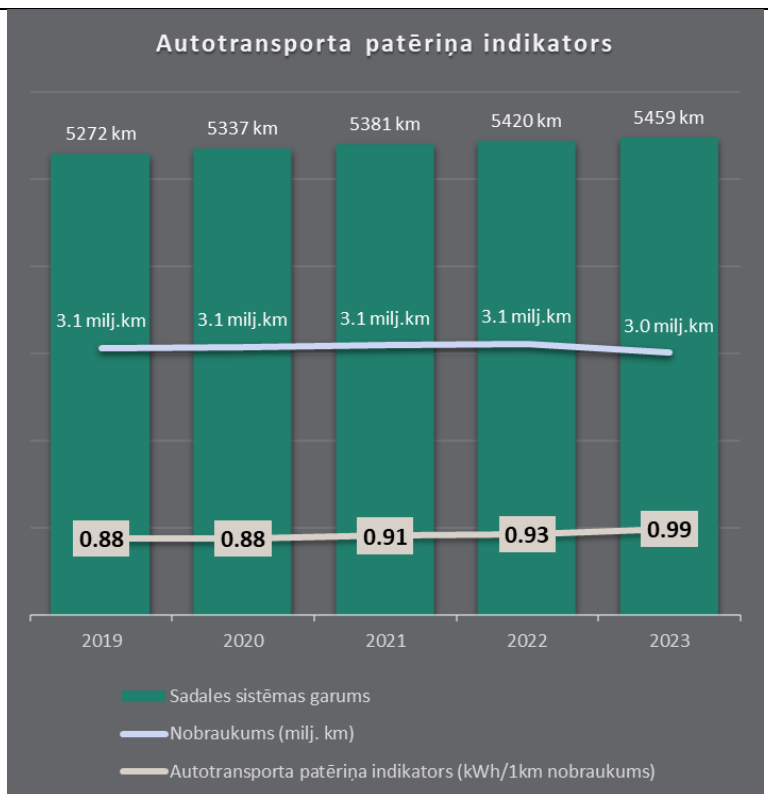
GASO ēku apkures un siltā ūdens patēriņā būtiska loma ir siltumenerģijai apkures sezonā. Kopumā dati liecina, ka periodos, kad netiek veiktas būtiskas izmaiņas siltumapgādes parametros, pastāv ļoti spēcīga saistība starp gaisa temperatūru un kopējo patēriņu (mazāka gaisa temperatūra rezultējas lielākā patēriņā), kas ir raksturīgi ziemeļu zemēm.

Ņemot vērā to, ka kopš 2022. gada rudens GASO veica virkni energoresursu taupības pasākumus, siltumenerģijas patēriņš būtiski samazinās.

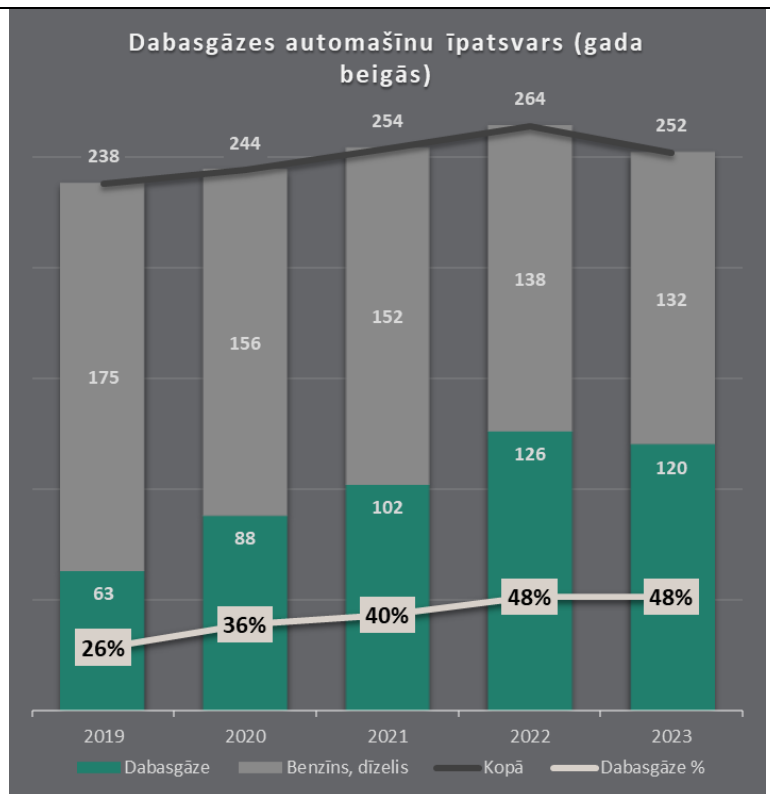
*Vidējā gaisa temperatūra Latvijā apkures sezonā (jan.-mai. un sep.-dec.); avots: Centrālā statistikas pārvalde.

Autotransporta nobraukums un patēriņa indikators saglabājas stabils. GASO ar katru gadu samazinās benzīna un dīzeļdegvielas motoru autotransports, kas tiek aizvietots ar dabasgāzes autotransportu. Šāda aizvietošana nedod enerģijas patēriņa samazinājumu, tomēr dod ieguldījumu citā vides ietekmes jomā – samazinot CO₂ emisijas un būtiski samazinot slāpekļa, sēra un daļiņu piesārņojumu.

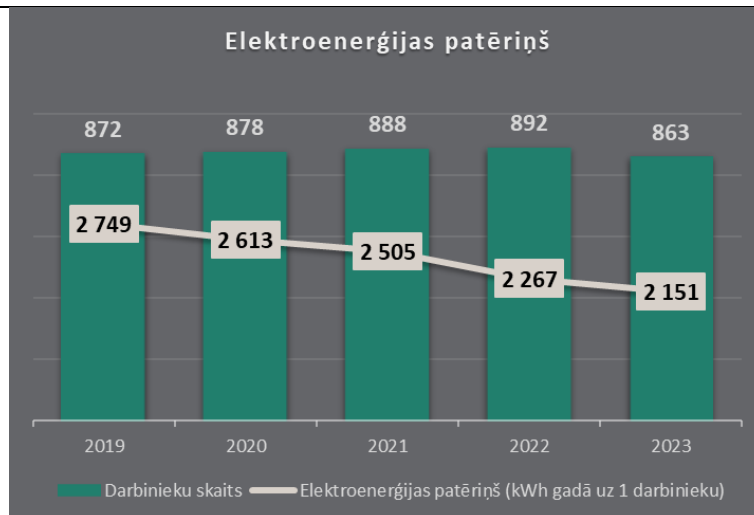
2023. gada pārskatā ir precizēti dati par degvielas patēriņu autotransportā laika posmam no 2019. līdz 2022. gadam.

Kopš 2019. gada ir ievērojami audzis autotransporta ar dabasgāzes dzinējiem skaits (no 63 līdz 120) un proporcija (no 26% līdz 48%). Šādas autoparka izmaiņas dod CO₂ emisiju samazinājumu uz katru nobraukto kilometru, salīdzinot ar benzīna un dīzeļdegvielas autotransportu, un dod būtisku slāpekļa, sēra un daļiņu piesārņojuma samazinājumu.

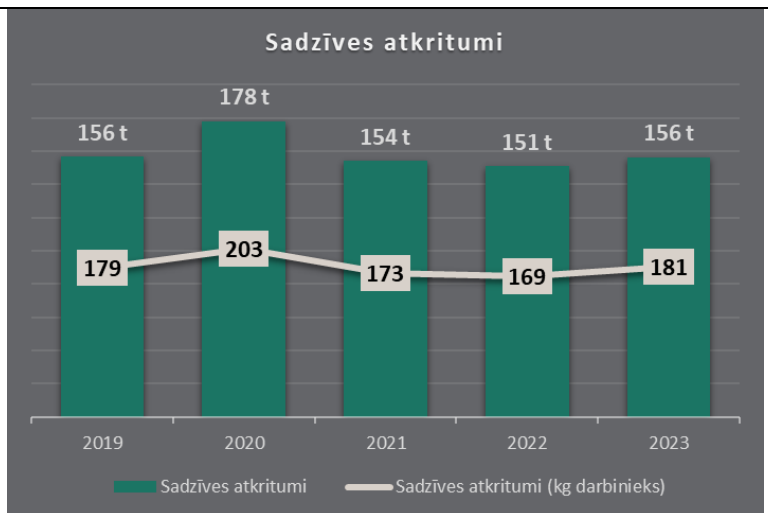

Elektroenerģijas patēriņš uz vienu darbinieku kopš 2019. gada ir samazinājies par 22%, kas ilgākā termiņā ir skaidrojams ar virkni faktoriem (energoefektivitātes pasākumiem, reorganizāciju, telpu plānošanu u.c.).

2022.-2023. gadā tika piedzīvots būtisks kritums, kas ir saistīts ar papildus veiktajiem energoresursu taupības pasākumiem augsto cenu dēļ.

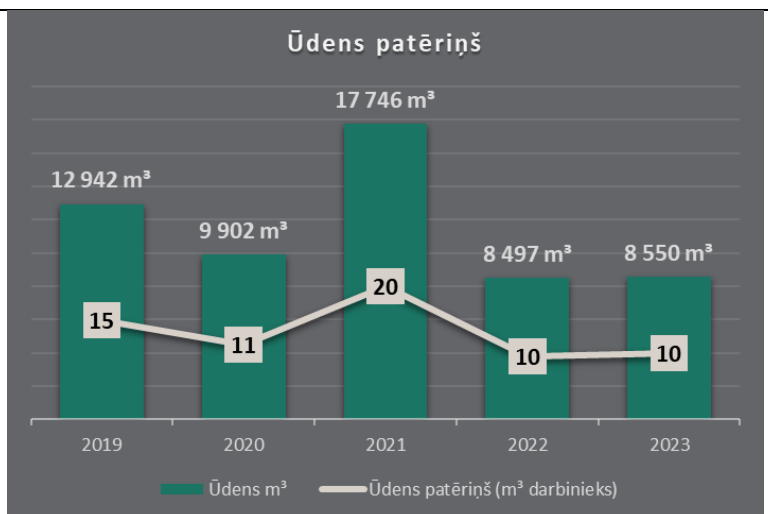

2023. gadā GASO radīja aptuveni 181 kg sadzīves atkritumu uz vienu darbinieku. Salīdzinājumam, viena persona Rīgas mājsaimniecībā gadā rada aptuveni 300-320 kg atkritumu (novērtējums atšķiras dažādos avotos).¹⁵ Dati par sadzīves atkritumu apjomiem Latvijā birojos nav pieejami.

2023. gadā ūdens patēriņš uz vienu darbinieku bija 10 m³. Salīdzinājumam, vienas personas sagaidāmais ūdens patēriņš mājsaimniecībā gada laikā ir aptuveni 40 m³.¹⁶

2021. gadā ūdens patēriņš bija netipisks, jo tas bija saistīts ar divām ūdensvadu avārijām, kā rezultātā radās ievērojami ūdens zudumi.

Saņemtās sūdzības

2023. gadā nav saņemtas sūdzības par GASO radīto vides ietekmi.

2023. gadā nebija bīstamo atkritumu incidenti.

2023. gadā sadales sistēmas būvniecības vai ekspluatācijas gaitā GASO nav nodarījis būtisku kaitējumu videi, kā arī nav veicis platību atmežošanu.

¹⁵ LSM.lv: Viens Rīgas iedzīvotājs gadā saražo 320 kilogramus atkritumu, 12.02.2017.: <https://www.lsm.lv/raksts/dzive-stils/vide-un-dzivnieki/viens-rigas-iedzivotajs-gada-sarazo-320-kilogramus-atkritumu.a223419/>; TVNET sadarbībā ar Latvijas Zaļo punktu: Cik daudz atkritumu katrs cilvēks rada? Vismaz 300 kg gadā!, 20.11.2014.: <https://www.tvnet.lv/4947567/cik-daudz-atkritumu-katrs-cilveks-rada-vismaz-300-kg-gada>

¹⁶ Ministru kabineta noteikumu Nr.332 *Noteikumi par Latvijas būvnormatīvu LBN 221-15 "Ēku iekšējais ūdensvads un kanalizācija"* 4. pielikums

Kopējais novērtējums

GASO atbalsta jaunu un videi draudzīgu tehnoloģiju izmantošanu gan pašā dabasgāzes sadales sistēmā, gan savā saimniecībā.

Dabasgāzes piegādes nodrošināšanai netiek izmantoti energoresursi, jo dabasgāze no pārvades sistēmas tiek saņemta ar pietiekamu spiedienu, lai to nogādātu līdz gala patērētājam bez spiediena paaugstināšanas. Tādēļ dabasgāzes piegādes procesā galvenā loma ir tādiem tehnoloģiskajiem procesiem, kuros netiek patērēti būtiski energoresursu apjomi. Sadales sistēmas operators ilgtermiņā ir veicis ieguldījumus jaunāko tehnoloģiju un zināšanu iegūšanā, tādējādi nodrošinot efektīvu sadales sistēmas ekspluatāciju.

2022. gada rudenī, reaģējot uz būtisko energoresursu cenu pieaugumu, GASO ieviesa un realizēja enerģijas taupīšanas plānu, kas ļāva būtiski samazināt siltuma un elektroenerģijas patēriņu.

Riski

Ņemot vērā tehnoloģijas un procesus, kas tiek izmantotas dabasgāzes sadales sistēmā, kopumā ir zemi emisiju riski tehnoloģiju dēļ.

Mērķi

Izmantojot jaunākās tehnoloģijas un zināšanas, sadales sistēmā samazināt metāna emisiju daudzumu, remontdarbu laiku un avāriju radīto ietekmi uz vidi, cilvēkiem un īpašumu.

Izmantojot modernas tehnoloģijas enerģijas ražošanas un patēriņa jomās, samazināt energoresursu patēriņu.

Sadarbojoties ar biometāna ražotājiem, veicinot regulējuma izmaiņas un mazinot birokrātiskos šķēršļus, veicināt biometāna nokļūšanu tirgū.

Iekšējais normatīvais regulējums

- Vides politika.
- Energopolitika.
- Rīkojums par energopārvaldību.

Pasākumi

2023. gādā veiktie pasākumi

- 2023. gadā īstenoti 24 energoefektivitātes pasākumi ar kopējo potenciālo ietaupījumu 2329 MWh/gadā. No tiem:
 - o siltummezglu un apkures katlu pārregulēšana, lai pazeminātu temperatūru iekštelpās līdz 19°C ar plānoto ietaupījumu 761 MWh;
 - o apkures atslēgšana 33 gāzes regulēšanas punktos ar plānoto ietaupījumu 756 MWh;
 - o apkures atslēgšanas vai būtiska temperatūras samazināšana neapdzīvojamās ēkās ar plānoto ietaupījumu 258 MWh;
 - o čilleru darbības laika pārregulēšana ar plānoto ietaupījumu 324 MWh;

- teritoriju ārējo gaismekļu vai prožektoru izslēgšana, prožektoru ar kustības sensoru uzstādīšana;
- u.c. maznozīmīgāki pasākumi.

Vides politika

- GASO ir izstrādāta *Vides politika*, plaši izpētot visus jautājumus, kas skar GASO darbības vides ietekmi, t.sk. izvērtējot virkni tehnoloģiju prasību un iespēju un GASO atbilstību tām.
- Atbilstoši *Vides politikā* noteiktajam, KSA ziņojumā tiek izvērtēta GASO atbilstība *Vides politikā* noteiktajiem principiem, kā arī tiek publicēti ikgadējie vides ietekmes mērījumi un to interpretācija.

Sadales sistēmas ekspluatācija

- GASO ir izstrādāta investīciju stratēģija līdz 2030. gadam, kas paredz vairākus investīciju virzienus sadales sistēmas drošības un efektivitātes uzlabošanai, uzstādot modernas iekārtas vai izmantojot mūsdienīgus tehnoloģiskos risinājumus, t.sk.:
 - aku noslēgierīču likvidēšana vai aizstāšana ar bezaku noslēgierīcēm (2018.-2023. gadā izpildīti darbi 475 objektiem);
 - padomju laikā uzstādīto kondensāta savācēju un hidroslēgu aizstāšana ar bezaku noslēgierīcēm (2018.-2023. gadā izpildīti darbi 724 objektiem);
 - daudzstāvu un mazstāvu ēku ievadu rekonstrukcija (2018.-2023. gadā izpildīti darbi 5036 objektiem);
 - gāzes regulēšanas iekārtu (GRP, SGRP, MR) rekonstrukcija (2018.-2023. gadā izpildīti darbi 398 objektiem);
 - pretkorozijas elektroaizsardzības iekārtu rekonstrukcija, kas aizsargā tērauda sadales gāzesvadus no korozijas iedarbības, kas savukārt palielina tērauda gāzesvadu mūžu un samazina noplūdes rašanas iespējas (2018.-2023. gadā izpildīti darbi 128 objektiem);
 - sadales sistēmas sacilpojumu būvniecība, kā rezultātā tiek panākta stabilāka sistēmas darbība un dabasgāzes piegāde no vairākiem virzieniem, piemēram, avāriju gadījumā (2018.-2023. gadā izpildīti darbi 111 objektiem).
- Laika posmā no 2012. līdz 2018. gadam tika veikta plānveida katodaizsardzības sistēmas modernizācija un automatizācija, kā rezultātā katodaizsardzības iekārtu jomā ir sasniegta optimāla energoefektivitāte.
- Sadales sistēmas operators daudzu gadu garumā ir pilnībā rekonstruējis dažādu kategoriju gāzes spiedienu regulējošas iekārtas, aizstājot padomju laiku ierīces ar modernām ierīcēm.
- GASO jau daudzus gadus savā darbā izmanto tādas tehnoloģijas, kas ļauj veikt gāzesvadu pieslēgumu izbūvi un remontdarbus ar nelielu dabasgāzes izplūdi atmosfērā.
- Dabasgāzes noplūžu atklāšanai tiek izmantoti moderni gāzes noplūdes detektori, piemēram, sadales sistēmas gāzesvadu apsekošanai tiek izmantots uz automašīnas uzstādīts lāzera gāzes detektors.

Saimniecība

- 2022. gadā, reaģējot uz būtiski pieaugušajām energoresursu cenām, GASO apstiprināja enerģijas taupīšanas plānu, kas paredzēja samazināt energoresursu patēriņu siltuma, elektrības un auto degvielas patēriņa jomās par 2347 MWh gada nogrieznī jeb par aptuveni 16%, salīdzinot ar vidējo GASO energoresursu patēriņu 2018.-2021. gadā. 2023. gadā, salīdzinot ar 2021. gadu, siltumenerģijas un elektroenerģijas patēriņš samazinājās par 3600 MWh, no kā būtiska loma bija ieviestajam enerģijas taupības plānam.
- Rīgā un gandrīz visos GASO iecirkņos siltumapgādē tiek izmantota dabasgāze, kas nodrošina augsti efektīvu kurināmā izmantošanu un zemu izmešu un piesārņojuma līmeni, salīdzinot ar citiem kurināmajiem.
- Gan Rīgā, gan lielākajā daļā iecirkņu ir savas individuālās apkures katlumājas, kurās ir veikta pakāpeniska modernizācija vairāku gadu garumā, tādējādi nodrošinot energoapgādes energoefektivitāti.
- 2017. gada septembrī Rīgā, Vagonu ielas ēku kompleksā darbību uzsāka dabasgāzes koģenerācijas stacija (125 KWel un 189 KWth), nodrošinot elektroenerģijas ražošanu pašpatēriņam (29% no kopējā GASO patēriņa 2023. gadā) un bāzes siltuma jaudu, savukārt vasaras laikā ražojot elektroenerģiju un silto ūdeni. Visa stacijā saražotā enerģija tiek patērēta pašu vajadzībām.
- Ēku un teritoriju apgaismojumā, kas tiek izmantots pastāvīgi, ir veikta visu spuldžu nomaiņa uz energoefektīvām spuldzēm, kā arī norit pakāpeniska spuldžu nomaiņa visā GASO.
- 2018. gadā tika uzstādīti kontroles elektroenerģijas skaitītāji 4 ēkām Vagonu ielas teritorijā, kas ļauj veikt nepārtrauktus mērījumus elektrotīklā un nosūtīt šos mērījumu datus uz tiešsaistes analīzes un vizualizācijas sistēmu.
- 2019. gadā tika pabeigta individuālo siltumenerģijas plūsmas skaitītāju uzstādīšana Vagonu ielas ēku kompleksa teritorijā. Kopumā tika uzstādīti 16 šādi skaitītāji – gandrīz katrai ēkai. Šādi skaitītāji dod labāku iespēju izvērtēt katras konkrētās ēkas energoefektivitāti.
- GASO ilgtermiņā veic pakāpenisku ēku siltināšanu un logu un durvju nomaiņu, lai paaugstinātu ēku energoefektivitāti.
- 48% no GASO automašīnām izmanto dabasgāzi kā degvielu. Dabasgāzes izmantošana autotransportā ir ne vien efektīva no izmaksu viedokļa, bet arī būtiski pozitīva no izmešu viedokļa. GASO nodrošina sava autotransporta uzpildi lokālajās GASO uzpildes stacijās Rīgas, Ogres, Jūrmalas, Liepājas, Cēsu, Jelgavas un Bauskas iecirkņos, kas ir paredzētas vienīgi GASO vajadzībām.
- GASO automašīnas ir aprīkotas ar GPS un degvielas uzskaites ierīcēm, kas ir ļāvis ietaupīt patērētās degvielas daudzumu par vienu trešdaļu, jo šādi mērījumi ļauj plānot efektīvāku darbību, plānot maršrutus un individuāli sekot līdzi patēriņam.

Galvenie indikatori

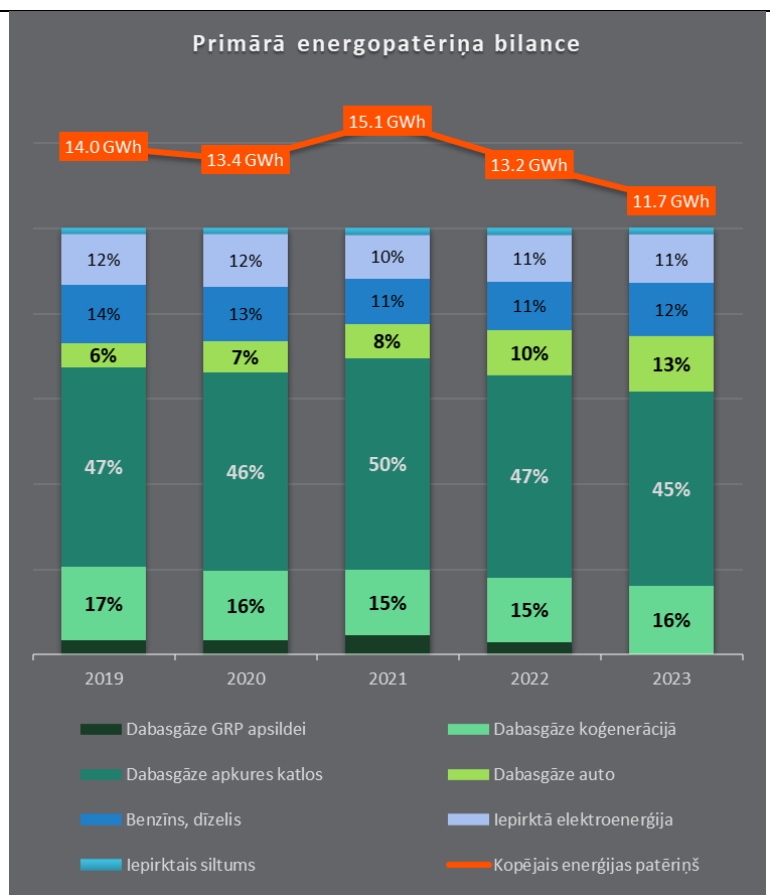
GASO vēsturiski mērķtiecīgi ir palielinājusi dabasgāzes izmantošanu pašu vajadzībām. 2023. gadā 97% GASO patērētā siltuma un 29% GASO patērētās elektrības tika saražoti no dabasgāzes pašu spēkiem, savukārt autotransporta patēriņa bilancē dabasgāze veidoja 52%, kas ir būtisks kāpums, salīdzinot ar 30% 2019. gadā.

2023. gadā dabasgāze veidoja 75% GASO primārā energopatēriņa bilancē. Dabasgāzes īpatsvars nedaudz pat samazinājās, salīdzinot ar 2021. gadu, kas ir skaidrojams ar būtiskiem siltumenerģijas taupības pasākumiem, turklāt tieši siltumenerģijas ražošana ir gan energoietilpīga (2019.-2023. gadā vidēji 56% no visa patēriņa), gan gandrīz pilnībā nodrošināta ar dabasgāzi (98%).

Vienlaikus GASO veic ieguldījumus arī ēku un iekārtu energoefektivitātē, kas savukārt veicina kopējo patēriņa samazināšanos vai efektivitāti neatkarīgi no āra temperatūras.

Kopējais enerģijas patēriņš kopš 2019. gada ir samazinājies par 16,7%, bet salīdzinot ar 2022. gadu par 12%.

Ņemot vērā to, ka 2019. gadā apkures sezonās bija līdzīga āra gaisa temperatūra kā 2023. gadā, var konstatēt, ka it īpaši 2022.-2023. gadā veiktie energoresursu taupības pasākumi ir devuši būtisku enerģijas patēriņa samazinājumu.

2023. gada pārskatā ir precizēti dati par degvielas patēriņu autotransportā laika posmam no 2019. līdz 2022. gadam.

PRETKORUPCIJA

Princips 10 Uzņēmumam ir jāveic pasākumi pret visām korupcijas formām, tai skaitā pret izspiešanu un kukuļdošanu.

Latvija *Transparency International* veidotajā korupcijas uztveres indeksā 2023. gadā atradās 36. vietā¹⁷, tomēr novērtējuma ziņā Latvija vēl joprojām atrodas tālu no TOP 10 valstīm. Lai arī indekss pēta korupciju publiskajā sektorā, tas tomēr liecina arī par sabiedrības kopējo attieksmi pret korupciju.

GASO neiesaistās kukuļdošanā un pauž aktīvu pozīciju klientiem, sadarbības partneriem un darbiniekiem ar KSA ziņojuma, Darbinieku ētikas kodeksa un Uzņēmējdarbības ētikas kodeksa starpniecību.

GASO piemēro iekšējo normatīvo regulējumu, kas paredz vairāku cilvēku iesaisti lēmumu pieņemšanā, tādējādi samazinot korupcijas riskus iepirkumos un pakalpojumu sniegšanas jomā.

GASO kā vienīgais dabasgāzes sadales sistēmas pakalpojumu sniedzējs apzinās riskus, kas ir saistīti ar lēmumiem attiecībā uz klientiem nepieciešamās infrastruktūras izbūvi, atļauju došanu u.tml. Tādēļ GASO aktīvi darbojas, lai nepieļautu kukuļdošanu vai izspiešanu uzņēmuma darbinieku saskarsmē ar klientiem, it sevišķi sniedzot tehniskus pakalpojumus.

UZŅĒMUMA KULTŪRA, PROCEDŪRAS UN PASĀKUMI

Kopējais novērtējums

GASO ir ieviestas konkrētas procedūras un prasības, kas būtiski samazina korupcijas riskus. Piemēram, GASO ir ieviests gan Uzņēmējdarbības ētikas kodekss, kas aptver GASO uzvedības noteikumus un prasības sadarbības partneriem, gan Darbinieku ētikas kodekss, kurā ir aprakstītas prasības darbiniekiem.

GASO neiesaistās koruptīvos darījumos un pilnībā tādus nosoda. Vienlaikus GASO nav iesaistījies kādās specifiskās organizācijās vai pasākumos, kas būtu vērsti uz pretkorupcijas pasākumiem, jo GASO strādā regulētā vidē, kur GASO rīcību vērtē ne vien pats uzņēmums, bet arī regulators, sabiedrība un klienti kopumā.

GASO kā sabiedrisko pakalpojumu sniedzējs attiecībā uz iepirkumiem ievēro Sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju iepirkumu likuma prasības, kas paredz iepirkumu izsludināšanas un uzvarētāju izvēles procedūras. Iepirkumi, kas neatbilst likumā noteiktajiem kritērijiem, tiek organizēti saskaņā ar detalizēti izstrādātu iekšējo regulējumu.

GASO neizmanto starpnieku kompāniju pakalpojumus, bet konsultantus un aģentus izmanto skaidriem mērķiem, kas ir definēti savstarpēji noslēgtos līgumos.

Riski

Kopumā potenciālie korupcijas riski ir identificējami divās jomās – sniegtajos pakalpojumos un iepirkumos.

¹⁷ Transparency International Corruption Perceptions Index 2023.
<https://www.transparency.org/en/cpi/2021/index/lva>

Attiecībā uz dabasgāzes sadales pakalpojumu jomu ir jāņem vērā apstākļi, ka gandrīz visi GASO pamatpakalpojumi no valsts puses ir pilnībā noregulēti, t.sk. nosakot vienotus pakalpojumu tarifus. Līdz ar to pastāv ļoti zemi riski saistībā ar koruptīviem darījumiem tieši pamatpakalpojumu sniegšanas jomā. Vienlaikus pastāv riski tehnisko pakalpojumu sniegšanā, tomēr arī šajā jomā būtiskos lēmumos nav vienpersonisku lēmumu, ir konkrētas pakalpojumu sniegšanas un izmaksu noteikšanas procedūras un dokumentācija un pastāv iekšējie kontroles mehānismi.

Savukārt negodprātīga uzvarētāja izvēle iepirkumos var atstāt negatīvas sekas uz GASO reputāciju, efektivitāti un pakalpojumu cenām, kas savukārt var ietekmēt tarifus. Līdz ar to iepirkumu joma vienmēr ir bijusi detalizēti regulēta, t.sk. Statūtos, un ieviestie pasākumi ievērojami samazina korupcijas riskus.

Mērķi

Nodrošināt caurspīdīgumu, godīgus tarifus, nediskriminējošu rīcību, klientu kvalitatīvu apkalpošanu un labu reputāciju.

Iekšējais normatīvais regulējums

- Statūti.
- Valdes reglaments.
- Iepirkumu organizēšanas kārtība.
- Līgumu izstrādāšanas, slēgšanas, izpildes kontroles un glabāšanas kārtība.
- Darbinieku ētikas kodekss.
- Uzņēmējdarbības ētikas kodekss.
- Nemateriālo ieguldījumu un pamatlīdzekļu uzskaites kārtība.
- Saņemto sūdzību un priekšlikumu izskatīšanas kārtības nolikums.
- Trauksmes celšanas noteikumi.

Pasākumi

Iepriekš ieviestie pasākumi

- Statūtos ir noteikts, ka uzņēmumu pārstāv vismaz divi valdes locekļi.
- Statūtos, Valdes reglamentā un Valdes apstiprinātajos iekšējos normatīvajos aktos ir noteiktas amatpersonas un institūcijas, kuras, balstoties uz iepirkuma līgumcenu, pieņem lēmumu par līgumu noslēgšanu.
- Saimniecisku līgumu slēgšanas procesā vienmēr tiek nodrošināta vairāku personu iesaistīšana.
- GASO Līgumu izstrādāšanas, slēgšanas, izpildes kontroles un glabāšanas kārtībā ir iekļauta prasība pēc iespējas līgumos iekļaut atsauci par otras puses apņemšanos ievērot vispārpieņemtās normas pretkorupcijas jomā, kā arī GASO apliecinājums par šādu normu ievērošanu un atsauce uz ANO *Global Compact* desmit principiem.
- Saskaņā ar GASO Iepirkumu organizēšanas kārtību, veicot iepirkumus, kuri netiek regulēti saskaņā ar Sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju iepirkumu likumu, pretendenti sniedz apliecinājumu, t.sk. par apņemšanos neveikt krāpnieciskas darbības, ka tiem nav piemērotas starptautiskās, Eiropas Savienības vai nacionālās sankcijas vai būtiskas finanšu un kapitāla tirgus intereses ietekmējošas Eiropas Savienības vai Ziemeļatlantijas līguma organizācijas dalībvalsts noteiktās sankcijas,

kas var ietekmēt darījuma izpildi, ka tie ievēro ANO programmas *Global Compact* definētos principus, kā arī sniedz citus apliecinājumus.

- GASO interneta vietnē sadaļā par iepirkumiem, konkursiem un izsolēm ir iekļautas pretkorupcijas un darījumu prasības, kas t.sk. ietver atsauci uz GASO Uzņēmējdarbības ētikas kodeksu un ANO *Global Compact* desmit principiem.
- Ir izveidotas pastāvīgas un nepastāvīgas iepirkumu komisijas.
- Ir izveidota pastāvīga Nemateriālo ieguldījumu un pamatlīdzekļu norakstīšanas komisija.
- Iepirkumu atklātos konkursus GASO publicē iepirkumu sistēmā MARCELL un, ja to paredz normatīvie akti, valsts elektroniskajā iepirkumu sistēmā (EIS).
- GASO lieto ārpakalpojuma elektroniskās iepirkumu sistēmu MARCELL, kas tiek izmantota lielākajai daļai iepirkumu. Sistēmas izmantošana nodrošina gan iepirkumu papildus caurspīdīgumu, gan konkursa etapu un informācijas aprites elektronisko kontroli, samazinot riskus nelikumīgi iejaukties iepirkuma procesos.
- GASO ir apstiprinājis un ieviesis iekšējo trauksmes celšanas sistēmu, kura t.sk. paredz iespēju ziņot par korupciju un krāpniecību. Turklāt šo sistēmu var izmantot arī GASO klienti un sadarbības partneri.
- Ieviesta sūdzību un priekšlikumu izskatīšanas kārtība, kas tajā skaitā paredz sūdzību par kukuļošanas un izspiešanas mēģinājumiem, kā arī GASO darbinieku izteiktiem piedāvājumiem vai veiktajām darbībām, kas ir vērstas uz dabasgāzes uzskaites vai norēķinu manipulācijām, reģistrāciju un izskatīšanu.

Galvenie indikatori

Saņemtās sūdzības

2023. gadā nav saņemtas sūdzības par korupciju.